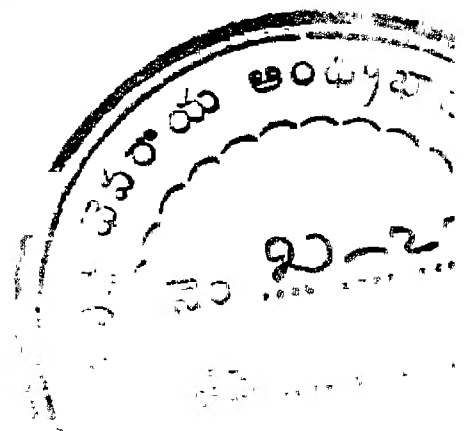

HEMALATHA

A HISTORICAL DRAMA IN FOUR ACTS.

BY

Chennapragada Bhanumurti, B. A., L. T.,

Printed at the Jyotishmati Press,

MADRAS.

1912

py-right-reserved]

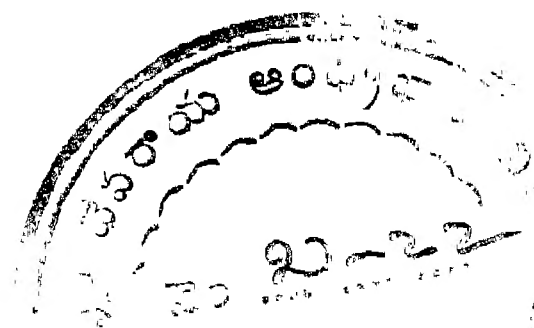
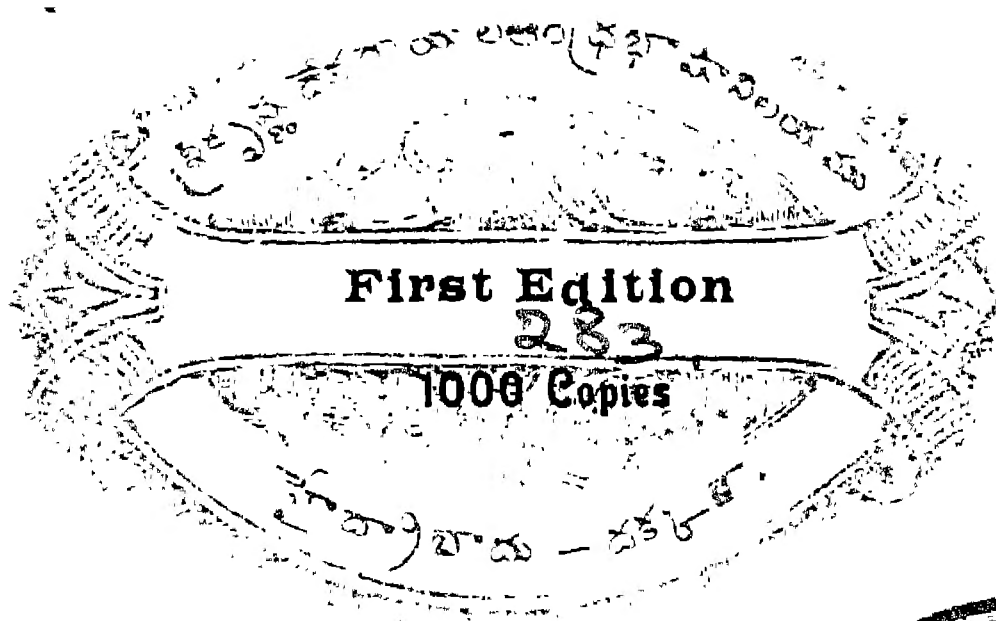
[Price 8

HEMALATHA

A HISTORICAL DRAMA IN FOUR ACTS.

BY

Chennapragada Bhanumurti, B. A., L. T.,

Printed at the Jyotishmati Press,

MADRAS.

1912

copy-right-reserved]

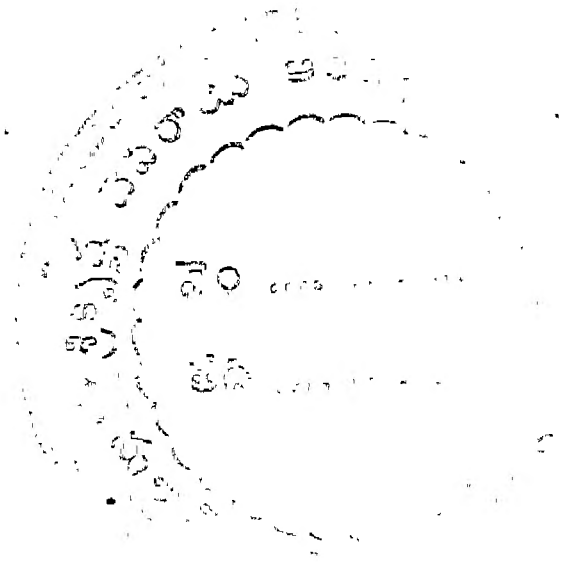
[Price 8 Annas,

హే మ ల త.

చరిత్రవేష యకనాటకము.

చెన్నా ప్రగడ భానుమూర్తి చే

రచింపబడినది.

మొదటి కూర్పు 1000 ప్రతులు.

చెన్నపురి

జ్యోతిష్కర్త ముద్రాక్షరశాలయంను

ముద్రించబడియె.

1912.

కొప్పేట రిజిస్ట్రేషన్]

[వేల 8 అణాలు.

ప్రీతి క.

నాకు బాల్యస్నేహితులును సహాధ్యాయులును అగు చిలకమర్తి లక్ష్మీనరసింహముగారు రచించిన హేమలతయందలి యాదరముచే దానిని నాటకరూపమున వెలయింప సంజాత కుతూహలుండనై యొక్క నాఁ డీవిషయమును వారితో సమావేశమయి యున్నప్పుడు ముచ్చటిం చితిని. వారును అందులకు బ్రీతి పూర్వకముగా నియ్యకొనిన, నేను నాటకరచన కుపక్రమణము చేసి, కొలది కాలములోనే దానిని రమా రమి ముగించితిని. కాని కొన్ని యంతరాయములచే నవశిష్టముగా నుండిన స్వల్పభాగపు రచన మూడు సంవత్సరములవఱకు నిలిచి పోయి నది. ఈ మధ్యకాలమున కొందఱు మిత్రుల ప్రేరణచే దానిని పూరించి ముద్రణకొఱకు బ్రహ్మశ్రీ-వేదము వెంకటరాయశాస్త్రిలవారి జ్యోతిష్మతీ ముద్రణాలయమున కిచ్చితిని. మూడు సంవత్సరములనుండి పడియున్న యాగ్రంథము, శాస్త్రిలవారి సహాయమున నిరువది దినముల లోపల ముద్రాపితమై బయలు వెడలఁ జూచి, యెంతయు సంతసము నంది శాస్త్రిలవారికి నాకృతజ్ఞతను దెలుపుకొనుచున్నాఁడను. ముద్రాపితము లగు సత్రములఁ గడుశ్రద్ధతో శోధించినందులకై చతుర్వేదుల వేంకట కృష్ణగారికిఁ గూడ నేనెంతయు కృతజ్ఞుడనై యున్నాఁడను.

నాటకరచన నాంగ్లేయనాటక సంప్రదాయముల ననుసరించి చేసితిని. ప్రాతానురూపకముగా వృత్తము ననువు పఱుచుటకు కొంత క్షయత్నముఁ జేసితినిగాని, ఎంతవఱకు నాప్రయత్నము సఫలమయినదో సూయంశము ఔచిత్యగ్రహణపార్శ్వము లగు పాఠికమహాశయులు నిర్ణయింప

యింపఁగల కర్తలు. భాషగూడ పాత్రోచితముగ నుండవలెననియే నా మతముగాని, ఈవిషయమును నిర్వహించు పట్టున నేనంత శ్రద్ధవహింప మిచే నాపని నాకే యెంతమాత్రమును తృప్తికరముగ లేదు. ప్రథమ ప్రయత్నము గావున పాఠకలోకము నన్ను మన్నింతురుగాక.

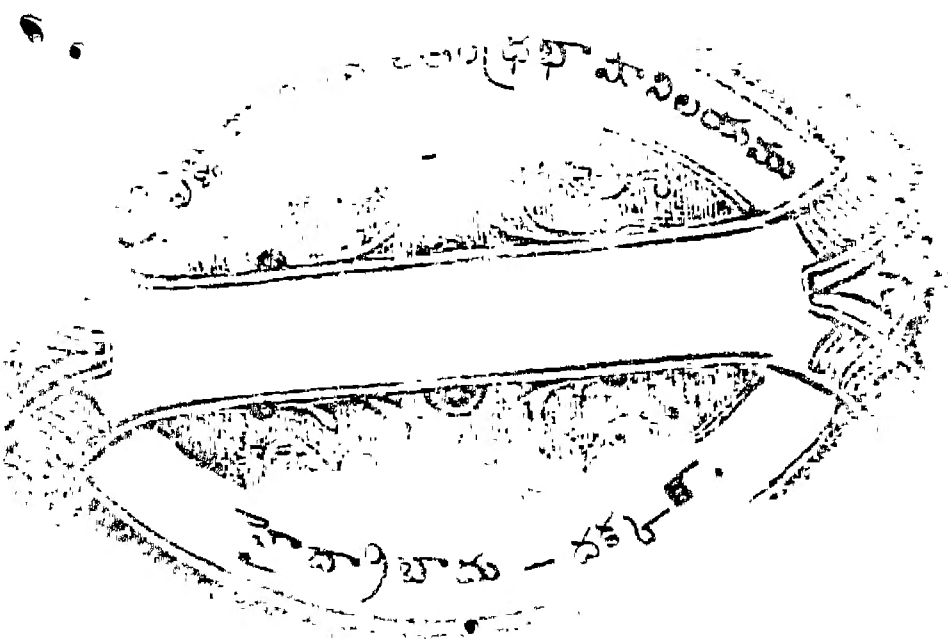
పాదుషా సుసంస్కృతమగు తెలుఁగు పద్యములఁ జదువుట ఉచితము కాదుగాని, ఇట్టి యాచారము నాటక సంప్రదాయములలో కేవలమును లేనిదిగాదు. పేక్స్పియరు మహాశయుఁడు సీజరుచే నింగ్లీషు మాట్లాడించ లేదా? రసపుష్టియు సందర్భశుద్ధియు పాత్రవ్యక్తీకరణమును ఉన్నచో నీలోపమును పాఠకమహాశయులు మన్నింపఁ బ్రార్థితులు. బద్ధకు (అలసు)లకు పఠనశ్రమమును, కార్యనిష్ఠులకు కాలవ్యయమును, ఎక్కువ కాకుండ నాటకమును సాధ్యమయినంతవఱకు హాస్యపఱచినాడను.

తిరువల్లిక్కేణి.

12-12-12

ఇట్లు విధేయుఁడు,

చెన్నాప్రగడ భానుమూర్తి.

క థా న ం గ్ర హా ము.

హిందూదేశమును బాలించిన మహమ్మదీయ వంశములలోఁ గిల్లినవంశమున జలాలుద్దీను మొదటి చక్రవర్తిగా 1290-వ సంవత్సరమున సింహాసనమెక్కెను. ఈతని రాజ్యకాలము ననే యీతని యన్నకుమారుడగు నల్లాహుదీను దక్షిణహిందూస్థానముపై దాడివెడలి మహారాష్ట్రప్రభువగు రామదేవుని జయించెను. ఈ దండయాత్రనుండి తిరిగివచ్చినతోడనే యల్లాహుదీను తన పినతండ్రిని జంపి సింహాసనమెక్కి పల్వరరాజుల నోర్చి భరతఖండమున దిగ్విజయముచేసెను. కాని చిత్తూరు రాజధానిగా నేలు జయపురమును రాజపుత్ర సంస్థానముమాత్ర మాతనికి లోబడదాయెను. చిత్తూరురాణాను నిర్జించుట కల్లాహుదీను బహుశఃప్రయత్నములుచేసి, కోటకు ముట్టడివెట్టి తుదకు రాజపుత్రశౌర్యమున కోహటించి, భగ్నమనోరధుడై పోవలసినవాఁడాయెను. ఈ మహాప్రయోజనమును సాధించుటకై యఖిల కపటోపాయపాతీలుడగు నల్లాహుదీను తన యుద్ధసన్నాహములకుఁ దోడుగా ననేక మాయోపాయములఁ బ్రయోగించుచు వచ్చె నేకాని మానధనుడును, రాజనీతి విశారదుడును, దీర్ఘసూత్రుడును, అగు జనార్దనసింగును నొక రాజపుత్రుని జాగరూకతచేతను, అప్రతిమ ప్రతి భాతిశయముచేతను, అవియెల్ల నిష్ఫలము లయ్యెను.

ఈ జనార్దనసింగును, ఈతని తండ్రి యగు నారాయణసింగును, జలాలుద్దీను కొల్వున సేనాపతులుగఁ బ్రతిష్ఠగాంచి, పినతండ్రిని జంపనమకట్టిన యల్లాహుదీనునకుఁ బ్రతికూల్పరైనందున, నాతఁడు జనార్దనసింగును జంపను తరువొసంగి, నారాయణసింగును గనులు పొడిపించి వీటవిడిపించెను.

జనార్దనసింగు తప్పించుకొనిపోయి మహమ్మదీయులయెడ బద్ధమత్సరుడై దేవగిరి ప్రభువగు రామదేవునకును జిత్తూరుప్రభువగు భీమసింగునకును రాయబారము నడపి యా యిర్వర సమవాయముచే నల్లాహుదీనుని నిగ్రహింప సమకట్టి చిదానందయోగి యను షేర మారుషేషమున నయ్యిరువురకు నుత్తరప్రత్యుత్తరముల నడపుచుండెను. రామదేవు చొద్దనుండి భీమసింగున కొకయుత్తరముం గొంపోవుచు నొకనాటి సాయంకాలమున నాతఁడు యమున యొడ్డున నొకజీర్ణాలయములో విడిసెను. ఆ సమయంబునం గొందఱు కందిపోటు దొంగలొత్తనిం దలపుడి, యాత్మనియొద్దఁగల ఉత్తరములు మొదలగు నా

నపహరించి, యాతనింగట్టి యమునలో విడిచిరి. ఆయుశ్యేషము కల్మిచే నమ్మహాపురుషుడు తన బంధముల నూడ్చికొని యీదుకొనిపోయి యవ్వలి యొడ్డుచేరి, ప్రాణముల రక్షించి కొని తన పూనిక నిర్వహింపం బ్రయత్నించు చుండెను.

అట నారాయణసింగు పుత్రశోక సంతప్తుడయ్యును, జనార్దనసింగుని కేవల పుత్రికయగు హేమలత యొగక్షేమముల నరయ వలసినవాడై బ్రదుకువై నానదీరియు, ప్రాణముల నిల్పికొని, యానెతోగూడ, నల్లాహుదీనుబారినుండి తొలగిపోయి, యాగ్రా కనతిమూరంబున నున్నపాలీయను గ్రామమున బావాజీవేషము గైకొని యొక గృహాలో మఠముఁ గల్పించుకొని వైద్యవృత్తి నవలంబించి కాలంబుఁ గడపుచుండెను.

రహిమాను ఖానుడను తుచ్చుడొకఁడు తన నైచ్యముచే నవాబు కొల్వులోఁ గ్రమాభివృద్ధి గాంచి, తుదకు ఖిల్లేదారుపదవినంది సాలీగ్రామమున సధికారము నెరఱు చుండెను. ఈతనికిం బరవనితా పరవిత్తములం దాసమెండు. నందుడను మహారాష్ట్ర సాహసికుఁడును గులామలీయను మహమ్మదీయ బద్తాషును, దనకు ముఖ్యపరిచరులుగా, నాతఁడు బందిపోటుల సాగించి వనితావ్యసనాసక్తుడై కాలము పుచ్చుచుండెను. నాటి రేయి యమునయొద్ది జీర్ణాలయములోఁ జిదానంధయోగిని బట్టి కట్టి యమునలో వైచిన దీనంగాదులే.

ఆ మఱునాఁడు చిత్తూరు ప్రభువుల సేనానియగు ప్రతాపసింగుని యన్నకుమారుఁ డును, నీతి విశారదుఁడును, శౌర్యచైర్యాయు దార గుణధూరిణుఁడును, అగుమదన సింగును రాజ పుత్రవీరుఁ డప్పుడా గ్రాలోనున్న నవాబునోద్దకు రాయబారము నెరవంబోయి, మరలివచ్చునెడ, సదృశగుణశీలా కృష్ణుడై తనయందు బద్ధ సఖ్యుండైన నాజరుజంగును మహమ్మదీయ సర్దారుడు కతిపయపరివార సమేతుండై వెంటరా, మునుమాపున పాలీ గ్రామ ప్రాంతమునం బోవుచుండెను. అంతనందాదులు మదనసింగు నాజరుజంగులను వారి పరివారమును దాకిన సంకుల సమరంబయ్యె. అందునందుడును గులామును దక్క తేక్కినవారందఱును నిహతులయిరి. ఈసమ్మర్దములో ఫాలమునఁగంటు వడిన మదన సింగుంగొంపోయి నాజరుజంగు పాలీతాణాలో రహిమానుభవనముండేర, నాతడు మదన సింగును బావాజీ గృహకుఁడొద్దొనిపోయి వ్రణచికిత్సకై యప్పగించెను.

ఒకమాసమునకు బావాజీ చికిత్సవలనను, హేమలత పరిచర్యవలనను, వ్యవగత ప్రణుండై మదనసింగు బావాజీని వీడ్కొనునప్పు డంతవఱకును అచ్చటనే నిల్చియున్న నాజరుజంగు గ్రామవాసియును దనయాత్మధునగు నబ్బుల్కరీము నూర్వీతోఁ దన్నవెయ

మిత్రుడగు మదనసింగును వీడుకొనవచ్చెను. అయ్యవసరంబున నారాయణసింగు నిజ వ్యత్యాంతమును మదనసింగునకు సవిస్తరముగా వినిపించి తమ్ముఁ జిత్తురు చేర్చుమనివేడ, నప్పటికి వారల నాతఁడు నాజరుజంగున కప్పగించెను. నాజరుజంగును వారిభారమును స్థలజ్ఞుడగు మాల్వీపైనిడియెను. ఇట్లు మదనసింగు తనయాత్తమిత్రుల వీడ్కోలువడసి చిత్తురుచేరి, నవాబు కాపట్యమును గుర్తెఱుంగని వాడగుటచే నాతఁడు రాజపుత్రులతో సంధికిచ్చగించెనని రాణామొదలగు వారితోఁ జెప్పిన వారందఱును స్వస్థచిత్తులయి యుండిరి. నాజరుజంగు డిల్లీపట్టణముచేరి, ఖానుదుర్గయముల నవాబు చెవినివైచెను.

ఖాను మదనసింగుని వ్రణచికిత్సకై బావాజీగుహకుఁ బోయినప్పుడు హేమలతను జూచి మోహించి, యాపె నెటులైనందనకు సమకూర్పుమని నందునితోఁజెప్ప, వాడును దన నెచ్చెలియగు రాధయను దాసిపడుచు సాయమున నందులకై యత్నించి, హేమలత చిత్తము మదనసింగునందు లగ్నమైనదని యాపెవలనం దెలిసి ఖానునకుం దెలిపెను. అంత ఖానును దనకాపె పొందు నయమున సంఘటింపదని నిశ్చయించి, యొకనాటిరాత్రి బావాజీని బలాత్కారముగాఁబట్టి కట్టి చెరసాలకంపి, నందుని హేమలతసాలఁగాపువెట్టి, తాను మాల్వీనిగాఁడఁబట్టి చెరసాలకంపఁబోయెను. అప్పటికిం గొంతకాలంబున నుండి యాయూర నిల్చి బావాజీ హేమలతలం గనిపెట్టుచుండిన చిదానందయోగి, నందుడు నిద్రించుచుండం బలవించుచుండిన హేమలతను, ఖానుమరలివచ్చునంతలోపల, తఱివేచి తొలంగం గొంపోయి, యాగ్రాలో నల్లాహుద్దీను సేనానియగు జయసింగుడను నుత్తమ శిల్పి డగురాజపుత్రుని పాలఁజెట్టి, తాను నవాబు రహస్యములఁ దెలియంగోరి డిల్లీపట్టణముచేరి, కులందరు ఫకీరువేషమున నాపట్టణమున సంచరించుచుండెను.

ఇంతలోపలఁ దనదుర్గయములకై యుత్తరవాదము చేప్పుకొనుటకుఁ దన్నుఁ జక్రవర్తి పిలువనంపఁ ఖాను డిల్లీ చేరెను. నాడు చిదానంద యోగినిగట్టి యమునలో విడిచినప్పు డాతని కత్తుపాలలో రామ దేవు భీమసింగునకు సాహాయ్యము వేడుచు వ్రాసిన జాబు నందు నకు దొరకిన వాడు దాని ఖానున కంద జేసెను. కపటోపాయ ధురీణుడగు ఖానుదాని యాధారమున దనమైవచ్చిన యపవాదమును దొలగించి కొనుటకును బావాజీ మాల్వీలం జెరలోఁబెరిచిన తప్పుఁగాచికొనుటకును సయుక్తికమైన యుపాయమును బఁన్పెను. నవాబు నకుం బ్రీతికరమగు నాయుత్తరమును జూపి దానిని మదనసింగు బావాజీనుండి కొనిపోవు చుండగాఁ దాను దెల్పిసికొని త్రోవగాచి సంపాదించితి ననియు, నాజరుజంగు మాల్వీలం కూడ నీ కుట్రలోనుండిరనియు, నవాబునకుఁ జెప్పి, ఖాను నవాబుశిక్షఁ దప్పించుకొనఁ

టయే కాక, యాతని మెప్పుగూడఁ బడసెను. కాని, ఎరుకయందు మూఢవిశ్వాసముఁ గల వాఁడగుటచే ఖానుతనయాపన్న స్థితిలో, సర్వసందర్భవేది యగు కులందరుఁ ఁ ఫకీరు మ్రోలఁజేరి, తనభావి సుస్థితిని గుఱించి యాతనిం బ్రశ్నించి తెలిసికొని, కృతజ్ఞుఁడై, ఘాదుషారహస్యముల నెల్లఁ దనకథాప్రసంగవశమున ఫకీరు వేషధారియగు. చిదానందయోగి కిం దెలిపి పోవుచుండెను.

ఖానుని కొండెములనమ్మి నవాబు నాజరుజంగును గొలుపునుండి వెడల నడచెను. ఆసందర్భముననే, నవాబునొద్ద వజీరుపదవినందవేచి యుండిన వసంతభట్టును నొక మహా రాష్ట్రబ్రాహ్మణుఁడు మాయోపాయంబున నవాబునకు హితంబొనగూర్చుం గపటకలహ మును గల్పించుకొని నవాబుచే సభనుండి వెడల నడువంబడి, బ్రాహ్మణపక్షపాతులగు చిత్తూరు ప్రభువులపాలఁజేరెను. ఆతండు తననైచ్యముచే, మదనసింగు ప్రభృతుల పై ప్రభువుల మనసులువిఱచి, యచిరంబుననే వారియాదర గౌరములకుం బాత్రుఁడై మెలంగు చుండెను. చిత్తూరు రాణాయగు లక్ష్మణసింగు పిన్నవాఁడగుటచే నాతని పినతండ్రి భీమ సింగు ప్రతినిధిగా రాజ్యపరిపాలనం బొనర్చుచుండెను. ప్రధానప్రభువును బాలుఁడును అగు లక్ష్మణసింగునకు, ఆతనిపై మదనసింగు ప్రభృతులు కుట్రలుచేయుచున్నారని, విశ్వాసముపుట్టఁ బక్కి, వారలం బట్టియిచ్చెదనను నెపమున నాతని నర్థరాత్రమునప్పు డొంటరిగాఁ జేరదీసి ఒందిగ్రాహముసేసి యంచెలమిఁద దాటించుకొనిపోయి నవాబున కప్పగింప వసంతభట్టుచేసిన ప్రయత్నములు ఫలోన్ముఖము లగుచుండెను. అంత నంతకు మున్న చిత్తూరుచేరి సాహసాత్ముఁడయి సంగతుల నెల్లఁ గ్రహించుచుండిన చిదానందయోగి సర్వమును యుక్తకాలమునం దెలిసికొని మదనసింగు సాహాయ్యముచే వసంతభట్టులోనగు వారలం దెగటార్చి, లక్ష్మణసింగునకు విడుగరయొసంగి, నవాబు కనుఁగప్పి దండయాత్రకు సకల సన్నాహమునుజేసికొని వచ్చుచున్న సంగతిని రాజపుత్రులకుఁ దెలిపెను. వారును యుద్ధసన్నద్ధులయి, ఖాను జయసింగులతో చిత్తూరుకోటకు ముట్టడివెట్టిన నవాబుసేనలను నిర్జించి పారదోలిరి. అరిశరంబులచే వీపెల్లతూట్లువడి, యొక్కయేనుంగు క శేబరంబుమాటున దాగియుండి, వెలువడం దివురునంతటనే, మదనసింగువ కగ్గంబయిన ఖాను, దీనాలాపం బుల నతని యనుగ్రహంబువడసి వ్రణవైద్యాగారంబునకుఁ బంపఁబడియె. జయసింగుతో శిబిరమునకు వచ్చియున్న హేమలత, జయసింగుని ప్లాటువిని, పురుషవేషముద్ధి గైకొని, శిబిరంబువెల్వడి మధ్యమార్గమున మదనసింగును గలిసి సంభాషించి చిదానందయోగి మఠ ముచేరెను. యోగియు నంతకుమున్ను జరిగినవృత్తాంతమునెల్ల నెఱింగిన వాఁడగుటచే హేమలతను మదనసింగునకిచ్చి నివాహముసేయం గృతశిశ్చయుండై, తనతండ్రి తేనుకి

వగచుచుండ నదివఱకే గ్రామవాసుల యభిమానముచే జెఱునుండి విడుగరనొందిన మార్వీ యొక్క సాహాయ్యసంపత్తిచే నాతనితోఁగూడ నారాయణసింగు చిదానందయోగి సమ్మతిమునఁజేరెను. అంత నారాయణసింగు జనార్దనసింగు భీమసింగు ప్రతాపసింగు లోనగు వారెల్ల సమావేశమయి యొండొరుల వృత్తాంతములఁ దెలిపికొని, యాపదలఁగడవం బెట్టి తమ్ముం బునస్సమావేశముసేసిన యనుగ్రహమునకై యీశ్వరుం గొనియాడి హేమలతామదనసింగుల వివాహమంగళము మహావైభవముతో సాగించిరి.

ఇట్లు హేమలతా పాణిగ్రహణం బొనర్చి మదనసింగు, పినతండ్రి వార్ధక్యమునం బరమార్థచింతనుండం దాను రాజపుత్ర దండనాథుండును, ప్రభువులకు ముఖ్యమంత్రియైన, కార్యఖడ్గంబులం గొఱంత యావంతయు లేకుండ జయపురరాజ్య కార్యభారంబు పూజ్య మహిమ నిర్వహించుచుఁ జిరంబు, పుత్రమిత్ర సంఘోహంబులతోఁడను ధనధాన్యాది సంపదలతోడను, ప్రభువులతోఁదులఁ దూగుచుండెను.

ఈనాటకమున పచ్చ పాత్రములు.

1. అల్లాహుదీను—ధిల్లీనవాబు.
2. నాజరుజంగు—నవాబు సేనానాయకుడు.
3. వజీరు—ధిల్లీనవాబు వజీరు.
4. రహిమానుఖాను—పాలీఖిల్దారు.
5. కరింఖాను—నాజరుజంగుని గుఱ్ఱపువాడు.
6. రాజపురుషుడు.
7. నండ్పుడు—రహిమానుఖానుని పరిచరుడు.
8. గులామలీ—రహిమానుఖానుని పరిచరుడు.
9. వసంతభట్టు—నవాబు నొద్దనున్న త పదవినంద కొలువులో చేరియున్న మహా రాష్ట్రబ్రాహ్మణుడు.
10. లక్ష్మణసింగు—జయపుర రాజ్యమునకు ప్రధానప్రభువు—చిన్నవాడు.
11. భీమసింగు—లక్ష్మణసింగు పినతండ్రి. రాజప్రతినిధి.
12. ప్రతాపసింగు—జయపురదండనాథుడు.
12. గోరాసింగు—ప్రతాపసింగుని బావమఱది. జయపుర సేనానాయకులలో నొకడు.
14. మదనసింగు—ప్రతాపసింగుని యన్న కుమారుడు. కథానాయకుడు.
15. జయసింగు—ధిల్లీనవాబు సేనానాయకులలో నొకడు. రాజపుత్రుడు.
16. హేమలత—మదనసింగుని ప్రియురాలు.
17. చిదానందయోగి—హేమలత తండ్రియగు జనార్దనసింగుని మారువేషపు పేరు.
18. బావాజీ—జనార్దనసింగు తండ్రియగు నారాయణసింగుని మారువేషపు పేరు.
19. అబ్దుల్కరీముమాల్వీ—పాలీగ్రామవాసి యగు నొకమాల్వీ. నాజరుజంగుని మిత్రుడు.
20. ఆనందుడు—వసంతభట్టుని పరిచారకు.
21. సదాశివుడు—చిదానందయోగి శిష్యుడు.
22. దామోదరుడు—చిదానందయోగి శిష్యుడు.
23. కుమారసింగు—హేమలత మారువేషపు పేరు.
24. రాధ—నందుని నెచ్చెలియగు దాసీపడుచు.

ఇంకను భటులు, సభ్యులు, పరివారమును.

హే మ ల త.

ప్రథమాంకము.

1- రంగము

ఆగ్రానగరమున నొక రాజవీధి.

(కరింఖాను మందురము వంకతోందరగాఁ బరుగెత్తుచు ప్రవేశించు చున్నాడు. జపురుషుఁ డొకఁడు వానికెదురుగాఁ బ్రవేశించుచున్నాఁడు.)

క.—అదాబో, సాహేబ్.

రా.—ఏమి ? తొందరగాఁ బోవుచుంటివి.

క.—మా సర్దారునకు గుఱ్ఱమునాయితంబు సేయఁ బోయెదను.

రా.—ఇంతయెండలోనే మీసర్దారు సికారునకుఁ బోవునా యేమి ?

క.—మా సర్దారున కెండయుకొండయు లేదుగాని గుఱ్ఱముమాత్రము సికారు అకుగాదు సవారుకొఱకే.

రా.—నాజరుజం గెక్కడకు ప్రయాణముపెట్టుకొన్నాడు ?

క.—రాజపుత్ర స్థానమునుండి రాయబారమునకై మన యాగ్రాపట్టణమునకు చ్చి నవాబుగారి దర్బారులోనున్న మదనసింగును మీ రెఱుంగుదురా ?

రా.—ఆతఁడెక్కడనున్న యీ నెలదినములలోనే యాబాలగోపాలముగా గల సఖిలజనులకును గంటిలోని పాపమైయున్నాడు. ఆతని నెఱుంగకేమి ? వైసంగతి కప్పుము.

క.—ఆతడందఱకును గంటిలోని పాపమైన, మానాజరుజంగు. గారికి తలలోని గాలుకయే. జారిరువురు నొండొకలఁ జూచినప్పటినుండియు పాలును నీరునుంబోలెనొక్క కిహమై మెలంగుచున్నారు. మదనసింగు నవాబు నొద్దనుండి నెలవుగైకొని ఈప్రాద్దు నరాజ్యమునకుఁ బోవనున్నాడు. మాసర్దారాయనను విడువలేక పాలిరాణావలకు సాగంపఁ బ్రయాణసన్నాహములో నున్నాడు. ప్రాద్దువోవుచున్నది. పోయివచ్చెదను.

రా.—మంచిది.

[ఉభయులు నిష్క్రమించుచున్నారు.]

రంగము - 2

శ్రీనగరము— అలాహుదీను దర్బారు.

(ఫాదుసా, వజీరు, వసంతభట్టు, నాజరుజంగు, కాఫరుమల్క్ మొదలగు సర్దారులును ప్రవేశించి యున్నారు.)

అ.—

ఉ. సేతువుదొట్టి శీతనగశీర్షము ముట్టియు సింధుబ్రహ్మపు
త్రా తతకూలముట్టొరసి రాజులునా పృథురాష్ట్రమందున
స్థితమయూఖబింబమునఁ జేరినమచ్చయుఁబోలె నక్కటా!
చేతముఁ జిక్కువెట్టెడిని చిత్తురురాజ్యము దుష్ప్రధర్షమై.

చిత్తూరుఁ గూల్పక నాకుం జిత్తశాంతిలేదు. కావున నీతివిద్యావిశారదులగు
నో మంత్రిపుంగవులారా! రణప్రవీణులగు నో దండనాథాగ్రణులారా! చిత్తూరుఁగూల్ప
మీమీచి త్తంబులఁదోచిన యుపాయంబుల నుపన్యసింపుడు.

వజీ.—

ఉ. వంగమునుం ద్రిలింగమును ద్వారసముద్రము ఘూర్జరంబును
త్తుంగతనెప్పు వింధ్యగిరి దుర్గమున న్వసఁదాకి భద్రమా
తంగ తురంగపత్తి సముద్రగ్ర చమూహతి గూల్పు నాజరుం
జంగును. గాఫరు న్మలకసాగిన వైరులు నిల్వ నేర్తురే.

కావున మన బలంబులంగూర్చికొని దాడివెడలి చిత్తూరుకోటకు ముట్టడివెట్టినం
గూలు టెంతపని.

వసం.—అపని యంత సులభసాధ్యముగాదు.

ఉ. సింగపు గోరల న్బైరుకు చేవయుఁ బిడ్గులఁబట్టు ధైర్యముకో
సింగర రంగమంద సమ సాహసమున్నలి వోని శౌర్యముక్
రంగదరాతి సైన్యవినర ప్రళయంకర విక్రమంబులున్
సిగుల కుగ్గుగాలనె జనించిన యద్భుతశక్తులారమున్.

అందున మదనసింగు పరాక్రమం బప్రతిహతం బగుట లోకవిశ్రుతంబు.

ఉ. సింగుల సింగమా మదనసింగు కృపాణము కేలగ్రాల నా
జిగడుబేర్చి పైన్యములఁ జిందర వందరసేసి భద్ర మా
తంగ తురంగ నద్భట శతంబుల వ్రేల్చిడి నుగ్గుసేయ నా
యంగజ వైరి కైన నిల నడ్డుసార న్వశమే తలంపగన్ ||

మఱియునుం బ్రతాపసింగు గోరాసింగు లతనికిం దోడైనలిచిన భీష్మద్రోణు
లభిమన్యునకుం బ్రాపైనట్లగు. కావునం గేవలదండోపాయంబున రాజపుత్రుల నిర్జింప
నిర్జరులకైన నలవికాదు. ఎద్దియేని మామోపాయంబు పన్నవలసియున్నది. నాకుం దో
చిన యుపాయంబిట్లు (అని ఫాదుషా చెవిలోఁ జెప్పుచున్నాడు)

అ.—సెబాస్ ! విప్రవర్యా, బృహస్పతివంటి బుద్ధిమంతుడవు నీవు మంత్రిత్వము
నెరప మాకుం గానికార్యంబుండునా? నీ యుపదేశమునే యనుసరించెదము. తదనుసార
ముగాఁ గొంత యిదివఱకే చేసియుంటిమి. మొన్న రాయబారమునకై మదనసిం గాగారి
పట్టణమునకు వచ్చినప్పుడు మాయుద్దేశములను మఱుఁగుపఱచి, చిత్తూరుపై దండయాత్ర
సంజ్ఞాపించికొంటిమనియు, వారును మనమునుగలిసిన యనన్యభేద్యుల మగుటచే వారితో
మైత్రియే నునకభీష్టమనియుఁ జెప్పి పుచ్చితిమి. కొద్దివ వ్యవహారములు గాలానుగుణముగా
నిర్వర్తించెదము. మధ్యాహ్నమయినది. నేటికిం గొలుపుచాలింతము. (అందఱు నిష్క్రమిం
చుచున్నారు.)

రంగము. 3.

పాలిగ్రామము - రహిమానుఖానుని లోపలిసౌధము.

(రహిమానుఖాను, నందుడు, గులామలీ ప్రవేశించుచున్నారు.)

నం } — సలామ్, సాహేబ్.
గు. }

ర.—ఏమి సమాచారము, ఈసారి యేమేమి కాన్కలుదెచ్చినారు.

నం.—మీ దయవల్లను మాతల్లులకడుపు పలువను నేటికిఁ ప్రాణములతో వచ్చి
తిమి. ఏమిచెప్పెదము స్వామీ! నిన్నటిరేయి చీకటిగవియునప్పటికి యమునయొడ్డున
చిట్టడవిలో మార్గముపొంత నూటున నున్న మావీనులకు మార్గస్థులయులిపు విన వచ్చినది.
బిఠారనునూహచే మేము ఇరువదియేపురమొక్క సారిగా చుట్టుముట్టితిమి.

ర — అచ్చా, బోలో.

సం.—ఆయుధపాణులును అశ్వరూఢులును అగువారు విజృంభించిన మామూలక విచ్చి పారజొచ్చినను వారు మాపైకుటికి చిత్రవధం బొనరింపజొచ్చిరి. అందొక యశావన. వంతుడగు భటుడు దూరముపారిన మమ్ము పదిమందిని దాకిన మేమొక్కమొగముగాఁ గవిసితిమి. నేను పైకుటికి యాతని మొగమున నాఖిద్దమును వైచితినిగాని, యాతఁడా వ్రేటుఁగొని, మేనువెంచి చిత్రగతులఁజరించుచు కరకాశలము నెరపి విజృంభించిన నందఱు నిహతులయిరి - మే మిరువురము మాత్రమొక పొదమాటునఁ బొంచి ప్రాణముల రక్షించి కొంటిమి.

ర.—[స్వగతముగ] ఆహా! ఈ శూరుడు నిన్నటిరేయి నేను గుహలోని బావాజీ చికిత్స కొప్పగించిన మదనసింగుగా నోపు. ఇప్పుడు మాయంటనున్న నాజరుజంగు అం దుండెనేమో అడిగి తెలిసికొనియెద. (ప్రకాశముగ) ఓరీ! నందా, మిమ్ముఁ దాకినవారిలో మహమ్మదీయ సర్దారొక డుండెనటరా?

సం.—చిత్తము మహాప్రభూ, ఆతఁడు కూడఁగడు శౌర్యముతో విక్రమించినాడు.

ర.—ఓరిపశుప్రాయులారా, మీరుచేయు పనియందు మెలఁకువఁ గల్గి కంటికిఁ దగులునదియు కాలికిఁదగులనదియు గుర్తెఱిగి వర్తింపవలదా? మీరు నాజరుజంగును జెనకి చేటుఁదెచ్చితిరి. నాజరుజంగు నవాబున కాంతరంగికుఁడు. నేను దారులుగొట్టించు చుంటినను వదంతికే గొంతుచుండ నేఁడు నాజరుజంగునకే యిందలి యాధార్థ్య మనుభవ సిద్ధమయినదే. ఆతఁడీ సంగతి నవాబుతో నించుక సూచించిన నేమి కీడు మూఁడునో కదా. అందులకు పరిహారమేమియుఁ దోచకున్న యది. ఛీ! బుద్ధిహీనులారా, దీనికంతకును మీ యవివేకము, కారణము. నేనికమీ మొగములు చూడనొల్లను.

సం.—మహాప్రభూ ! ఎఱుంగక చేసిన యపరాధమునకు మన్నింపవలెను. ఆగ్రహమువచ్చిన మేము చేయునదిలేదు. రహస్య గోపనమునకై మేమెంతటి పనులైనఁ జేయుచుంటిమి. మొన్నటిథాత్రి యమునయొడ్డున జీర్ణాలయములో నొకయోగి చీకటి చాటున మామాటలు విన్నందున మనగుట్టు బయటపడునను భయముచే పానింగట్టి యమునలో విడిచితిమి. వానికక్షపాల వెదకఁగా నీకాగితములకట్టమాత్రము దొరకి నది. (ఎదుటఁ బెట్టుచున్నాడు.)

ర.—(విప్పిచూచి యందొక కాగితమును జదివికొని మొగము మందహాసముచే విప్పారఁగా) గులామా, నీవిక భోజనమునకుఁబోము. [గులాము నిష్క్రమించుచున్నాడు]
నందా! నీవెంతయు బుద్ధిమంతుఁడవు. నాకొకకార్యమునఁ దోడ్పాటు చేయవలయును. నిన్నటిరేయి నాజరుజంగు ప్రియసఖుఁడగు మదనసింగును వ్రణచికిత్సకై యప్పగింపఁ బోయినపు డాబావాజీగుహలో నొక నవమోహనాంగిని జూచితిని. నీబెట్టులైననాపై నొప్పించి నన్నుఁగూర్చెదవేని నీకుంబెద్దపారిలోషికం బొసంగెద.

నం.—శివ! శివ! ఆపెయెంతయు గుణశీలసంపన్నురాలు. ఆబావాజీయుఁ డగు వైద్యకాశలముచే నందఱకును బరమాత్తుఁడు. కావున మీ నెలవిచ్చినపని దుర్ఘటము.

ర.—ఛీ! కృతఘ్నుడా, నీవు తిండికి మిండడవు పనికి బద్ధకుఁడవు. పోపొమ్ము? నా కనులంబడకుము.

నం.—ఆగ్రహమువలదు స్వామి. గుహప్రక్కయింటనున్న సాధయను నొకదాశీ పడుచు నాకు నెచ్చెలి. దానిసాహాయ్యముచే మీకార్యము నిర్వహింపఁజూచెదను.

ర.—అచ్చా! నీవు కార్యమునకుఁబూనిన సాధనములకుఁ గొఱంతయుండునా? నా కీప్రియంబు సేయుము. పోయిరమ్ము.

[అందఱు నిష్క్రమించుచున్నారు]

• రంగము. 4.

బావాజీ గుహ.

(బావాజీ, హేమలత, మదనసింగును ప్రవేశించుచున్నారు.)

మ.—నుహాత్తా! పరమదయాసముద్రులగు మీయుపకారమును, సుగుణమణి యగు మీ హేమలత యుపచారమును జన్తములో మఱపునకురావు. నేవచ్చి నెలదినములు దాటినది. మారాజాస్థానమున ననేకకార్యములు మించిపోవుచున్నవి. నేనికఁ దడవు సేయక పోవలయును. పోయివచ్చెద ననుజ్ఞ యొసంగుడు.

బా.—నాయనా! మాకుం బరమాత్తుఁడవగు నీకునేజేసికొనవలసిన విన్నపమొకటి కలదు. యుక్తకాలమువచ్చినపు డిక్కదాపశేల. చెప్పెద నవధరింపుము. కాలముతప్పివచ్చిన నే నిట్లు తిడవలసియుంటి నేకాని నేను నీవలెనే ఉత్తమ రాజపుత్ర వంశ జాతుఁడను. నాకా.

పురము జయపురము. పేరు నారాయణసింగు. నేనును నాకుమారుడగు జనార్దనసింగును, అల్లాహుదీను పినతండ్రియగు జలాలుదీనుకొలుపున ఫౌజుదారులుగాఁ జేరియున్న కాలమున, రాజ్యలోభముచే నల్లాహుదీను పినతండ్రినిజంప సమకట్టిన మేమందులకియ్యకొన మైతిమి. అంతనాత్రూరుఁడు నాకుమారనిం జంపించి, నాకండ్లు పొడిపించి నన్ను వీటవిడిపించెను. ఇట్లంధుండనై పుత్రశోకమునఁ బ్రాణములమీఁది యాసదీరిఁగూ, నాప్రియపాత్రయగు నీచిన్నదాని నిమిత్తము దుఃఖమును దిగఁద్రావి, కష్టములకోర్చి, ప్రాణములు నిలుపుకొనవలసినవాడనై తిని. కాని యాత్రూరుని బారికిందొలఁగి యిక్కడ ప్రచ్ఛన్నముగాఁ గాలక్షేపముచేయుచుంటిమి. ఈశత్రుమధ్యమున నెప్పు డేమికిడు మూడునో చెప్పరాదు. భీమసింగు మహారాజుగారికి మాయనస్థ విన్నవించి మమ్ము జయపురముఁ జేర్చిన మా కీయిడుమలు వాయును. నాయనా, మమ్మికష్టములనుండి గట్టెక్కింప దైవము నిన్ను జూపినాడు. మాకెన్నటికైన నంతటి భాగ్యమబ్బునే?

ఉ. పుట్టితి భూరి విక్రమ సమున్నతి నెప్పెడు రాజపుత్రులం

చెట్టి యదృష్ట హీనుడనె యెవ్వరు నెయ్యెడ నెందు బోంద రా

నట్టి విపత్పరంపరల నక్కట! కుందుచుఁ జావనేర నిం

కెట్టివి చూడనుంటినో ! మహిన్నిజకర్తము దాటశక్యమే.

[అని యేడ్చుచున్నాడు.]

మ.—ప్రారబ్ధ ముపభోగతుపితముఁ గావలసినదే కదా? దానికై మీవంటి వివేక శాలురు గూడ నిట్లు బేలపడుదురా? మహాత్మా శమింపుడు శమింపుడు.

(అబ్దుల్ కరీము మాల్వీతోఁగూడి నాజరుజంగు ప్రవేశించుచున్నాడు.)

మ.—మిత్రమా, వచ్చితివా? నీవు ముసల్మానుడవు నేను రాజపుత్రుడను. వేషభాషలలో నెంతయో యంతరముండినను మనహృదయము లిట్లు చేరఁబారుటకుం గతంబేమొకో? దీనికింత యచ్చెరువేల?

చ. రవి యుదయంపఁ దమ్మిగమి రంజిలు నెంతయు, చంద్రకారితముల్

ప్రవిమల హార్షబాష్పముల భాసిలు నాశశి మింటఁదోచినన్

భువిపయి బౌహ్యసం స్థితులఁ బుట్టవు స్నేహములంతరంగం

భవములు ప్రేమబంధములు, పైపయిఁదోచవు వానిమూలముల్.

మిత్రరత్నమా, పోయివచ్చెద.

సా.—ప్రియమిత్రమా, నీకు శుభంబగుఁగాక ; మనకుం బునస్సమావేశం బెట్లు ?

మ.—సదయహృదయా, మన ప్రభువులకుం బొందుపోసఁగు నేని ఈవిధమునను, పోరుపోంసంగిన యుద్ధముఖమునను; ధర్మప్రవృత్తి నుపాధులెట్లు వర్తించినను మన యంతరంగములు మాత్రము వేఱు కానేరవు

సా.—భాను దుర్భార్గుడు, మార్గమున మెలకువఁగలిగి యుండవలెను.

మ.—ఆహా జ్ఞప్తికిఁ దెచ్చితివి ; ఈముదుసలి బావాజీయు, త్రిలోకసుందరి యగు హేమలతయు నిటనుందురు. భానువలని యుపద్రవము నాకంటె వారికిమెండు. వారి నొక కంటఁ గనిపెట్టుచుండ వేడెదను.

సా.—ఈ మహాపురుషుఁడు అబ్దుల్కరీముహమ్మద్ యను నొకపరమ పావనుఁడు. నాకుం బ్రాణమిత్రము. ఈయూరివారికి బహిఃప్రాణమే. వీరి సంతక్షణ ఈతనిపైనిడిన వీరిని సిగపూవాడకుండ రక్షింపఁగలఁడు.

మ.—(మహమ్మద్) మహాత్మా, ఇదివఱకుఁదమ యశశ్శరీరముతో పరిచితిఁగలిగి యుండియు నీమధ్య నాకుఁగల్గిన యస్వాస్థ్యముచేఁ దమదర్శన మిదివఱకుచేసికొని యుండనందులకు తుమింపవేడెదను.

అ.—నాయనా, ఆత్మయొక్కటై యుండ నిట్టివి లోపములుగా నోపునా? దీనికేల నింత యపచారము చెప్పికోలు?

మ.—ఓ సౌజన్యనిధీ! నన్నాశీర్వాదించి నాకు సెలవొసంగుము, పోయివచ్చెద.

అ.—నాయనా, పోయిరమ్మ, మమ్ము మఱవకుము.

[అందఱు నిష్క్రమించుచున్నారు.]

హేమలత.

ద్వితీయాంకము.

రంగము. 1.

బావాజీగుహ యెదుట వీధిలో

(నందుడును రాధయుఁ బ్రవేశించుచున్నారు.)

రా.—చిరపరిచితమైన నను నాకామె యెప్పటికప్పుడు క్రొత్తగాఁ గనుపడుచుండు నేకాని చనవుసాగనీదు. ఈప్రాద్దు మనఖానుప్రచారము ప్రాసంగికముగా నామె సమ్మతి ఖమునఁ దెచ్చి పర్యవసానమును దెల్పెదను. నీవింతుకదూరమున వేచియుండుము.

నం.—అలాగే పోయిరమ్మ.

[నందుడు నిష్క్రమించుచున్నాడు.]

రా.—చెలీ, హేమలతా!

(హేమలత తలుపుదీసిన నిరువురునుఁ లోనికిఁ బ్రవేశింతురు.)

రా.—చెలియా, బహుశపక్ష చంద్రరేఖయుంబోలె నానాటికి క్షీణదశకు వచ్చు చుంటివేకాని, నీకుఁ జేయించిన యుపచారములఫలన ప్రయోజన మించుకయుఁ గానరా. కున్నది. బావాజీ వైద్య కాశలము, చిదానందయోగి రక్షరేకులును నిష్పలములయి పోయినవి. నాకుంజూడ వ్యాధియొక త్రోవను చికిత్సలొండొక త్రోవను బోవుచున్నట్లు గన్పట్టెడిని. ఇప్పటికి గుణము గనిపెట్టినవారులేరు. నేటి నీయవస్థ నాకుం జూడ దుగ్భరముగా నున్నది.

నీ. వెలది నీనెమ్మాము తెలతెలగ వేగ వె

ల్వలబారునెల బోలె నలరు నేడు!

నెలత నీనెమ్మేను బలితంపువేసవి

వసివాడు పసితీగె పసఁదఱరై.

కాంత నీకమ్మోవి కనుగందె సెగఁబడ్డ

కిసలయంబునుబోలె మిసిమిదొరగి.

మఱియూనిలము నిన్ను విలయానలములీల

నలయింప సాగె నోచెలియ నేడు ।

గీ. కాముశరవహ్ని నీగాత్ర హేమమకట
ఘర్తజలపూర మిషమునఁ గరఁగితోరఁగు
నింక నేటికిదాచెదే యిందువదన
నీమనోహరుఁ దెల్పగా నేమిసిగ్గు॥

హే.—నీవీ యత్యూహలు చాలించి మిన్నకుండుము.

రా.—నీ ప్రాణసమాన నగు నా యొద్దనా నీ కీవెడసందియములు ?

డీ. ఖాను వయో విలాసములు గాంచిన నాటనుగోలె నిట్లు నీ
మేన వికారముల్పొడమి మించెడు నాతఁడె చూడఁజూడ నీ
మానమనోహరుండికను మానిని నీవనుమాన మంతయుఁ
బోనిడి పల్కుకున్న నగు మోసము దాపగ నేల తెల్పుమా॥

హే.—(రెండుచెవులును మూసికొని) హరి, హరీ, ఇట్టి కర్ణకతోరములు
పలుకకుము.

నీ. తియ్యమావిచిగుళ్ళు దిని కలధ్వనిసేయు
కలకంఠమిల నింబములను గనునె?
చదలేటి తరగల జలకేళి విహరించు
కలహంసి పల్వంబులకుఁ జనునె?
తొలుకారుచినుకుల నెలమిగ్రోలఁగఁ జూచు
చాతక మిలనెండు జలముగొనునె?
పండువెన్నెలజుట్టు నిండు వేడుక నుండు
నలచకోరక మన్యములఁ దలంచునె?

గీ. మదనసింగను నభినవ మదనమూర్తి
మఱిగు చిత్తంబు దలంచువోమనుజమాత్రు
లనులతాంగిరొ? ఇంక నన్యజనుల సుద్దు
లేల వినుషింప? నామోలఁ జాలుఛాలు॥

(స్వగతము) ఆహా ! రోసమెంత మోసమునేసినది. ఆదుర్ఘాతముని యాసువిన్న యీసున నీ దాసికి నాగుట్టు బైటబెట్టితిని. రహస్యము పెదవిదాటిన పృథివిదాటునండు. అకటకటా, ఎంతబేలనైతిని.

రా.—కూరిమి నే జేసిన నేరమును సైరింపవేడెద పోయివచ్చెద.

[అని నిష్క్రమించుచున్నది.]

[హేమలత తలుపు మూయుచున్నది]

నం.—[రాధచెంతకుఁజేరి] ఏమిచేసికొని వచ్చినావు ? పండా, కాయా ?

రా.—ఇంక నీ యడియాసలుడుఁగుము - హేమలత చిత్తము మదనసింగు నందుఁ దగిలినది. మరల్పు నెవ్వరివశమును గాదు. ఖా నామెపైయాస లింక మానుటచితము.

నం.—ఛీ! మాసమునుండి మనచేసిన ప్రయాసలన్నియు వ్యర్థమాయెఁగదా. ఖాన్స తో విన్నవింపఁబోయెద.

రా.—పోమ్మ నేనును బోయివచ్చెద.

[నిష్క్రమించుచున్నది.]

నం.—ఇంక మాఖానునకు హేమలతపొందు నయమున సంఘటింపదు. దుర్జయ మునకుఁ జొత్తమన్నను, బావాజీ తనసౌజన్యముచే జనవశీకరణముఁ గలవాఁడు. ఆతనిం గడతేర్తమన్నను మాల్వీ వారిని కంటికి రెప్పవలెఁ గాచుచుండును. వీరిరువురఁ గడకొత్తు వెరవు ఖానుతో నాలోచింపఁ బోయెద.

[నిష్క్రమించుచున్నాడు.]

రంగము - 2

బా వా జీ గు హ.

(రహిమానుఖాను నందుడుఁ భటులును బ్రవేశించుచున్నారు.)

ఖా.—[ద్వారమునఁజేరి] హో, బావాజీ !

హేమలత:—ఇదెవచ్చెద. [వచ్చి తలుపుఁదీయుచున్నది.]

ఖాను.—[బావాజీముఖమున ఖడ్గమెత్తి నిలిపి] ఓరీ ! కపటసన్యాసీ! నీ గుట్టు మాకుఁ దెలియవచ్చినది. ఘాయామోగివై చక్రవర్తిపై కుట్రలుపన్నుచుంటివి. ఇంక నీ యాటలుసాగవు. బకధ్యానము చాలించి యిటురమ్ము.

బా.—అయ్యో! నే నేపాపము నెఱుంగనే.

భాను.—ఓరి మూర్ఖులారా! మాచెదరేమి? ఈకపటాత్తునిం బట్టి కట్టి చెఱినాళి కుం గొనిపొండు. (వార లట్లు చేయుచున్న)

హేమలత.—(అడ్డముసాచ్చి బావాజీకంఠముఁ గాఁగిలించుకొని యేడ్చుచు)

ఉ. తల్లిని దండ్రినీ స్మరించి తాతయె సర్వమటంచు నెంచి ని
న్నెల్లవిధంబులం గొలుచు చియ్యెడఁ బ్రాద్దులు పుచ్చుచుండఁగా
నల్లవిధాత నిర్దయత నక్కట! నిన్నును బాపనెంచఁగాఁ
జెల్లునె ? దిక్కుమాలి యింక జీవితమేగతిఁబుత్తు దైవమా!

(అని మూర్ఛిల్లుచున్నది.)

బా.—(తన్ను భటులు కట్టికొనిపోవుచుండ హేమలతను జూచి)

తల్లీ, నేటితో మన ఋణానుబంధము తీరెడదా!

చ. కొడుకులఁ బొట్టఁబెట్టికొని గ్రుడ్డితనంబునఁ గుది యాపద
ల్గడుకొని శల్యశల్యమున గాడఁగనాటియు నీనిమిత్త మీ
యిడుమలకోర్చి ప్రొద్దులిటు తెట్టెటా పుచ్చుచునుండ నిన్నిట
న్విడిచి చనంగనయ్యె! నిక నిల్పఁగ నేటికి మేనఁబ్రాణముల్?

ఉ. ఆకుమఱుంగు పిందెక్రియ నన్యులకంట్టికిఁ దోషకెప్పుడు
న్నాకడ నుంచువెన్నుడును నన్నెడ్లఁబాయ వొకింతయేని నీ
యాకటి ప్రొద్దెఱుంగవు మహాసుకుమారము నీమనంబు నీ
వేకరణిం జరింతు విక నీయరిమధ్యమునం దల్లోదరీ!

తల్లీ, యెట్టిహాసపుయ్యె. నాప్రయాసలు వ్యర్థమైనవిగదా. నాయాసలు మరటఁ గలిసెఁగదా. అఘాథలకు నాధుడగు దైవమే నీకింక శరణము.

భాను.—ఏల తడవుపేసెదరు? సత్వరమునఁ గొనిపొండు. (భటులు బావాజీని గట్టికొనిపోదురు.) ఓరీ! నందా, నీవిగుహాద్వారమున నిల్చి హేమలతఁ గనిపెట్టుచుండుము. నేఁబోయి మాల్వీగూడఁ బట్టి చెఱినాళిక్రిపింపి ఇదే వచ్చెదను.

[భటులును దానును నిష్క్రమించుచున్నారు.]

సం.—నాకుఁ గడిచిన రెండురాత్రులును గఁటివీరిద ట్టెప్ప వ్రాలుటలేదు.
హేమలత వంటయింటి కుందేలు. ఎందుఁబోఁగలదు? నే నించుక నిదురించెదఁగాక.
(నిదురవోవుచున్నాఁడు.)

హే.—అక్కటా! ఎట్టిగతిపట్టినది? ఏమిసేయుదాన? ఎందుజొత్తు? ఎవ్వరు
దిక్కు? నారాయణుం డార్చిత్రాణపరాయణుఁ డందురు. అకటకటా! నావంటిపాసా
త్తురాండ్రవైదై వమైనం గడకటంపడునే? అయ్యయో!

సీ. కలుఁగడే నాపాల కలరూపమాత్మల

నిలుపు యోగులపాల నిలుచువాఁడు

కావడేనను జన కర్కంబులనువీడఁ

గనుడాయు భక్తులఁగాచువాఁడు

చూడడేనను గంట శుద్ధాత్మలను దన్ను

జూచు జ్ఞానులనెల్లఁ బ్రోచువాఁడు

ప్రొవడే నను దుఃఖమునమున్గి తనునెంచు

దీనులఁ దరిజేరఁ దీయువాఁడు

గీ. కరుణసీరధి, కల్యాణకల్పకంబు,

పతితపావనుఁ, డార్తులపాలివేల్పు,

మానభంగంబు గాకుండ మానవతులఁ

బూని కాచెడు పుణ్యండు, గానరాడె!

(చిదానందయోగి ప్రవేశించుచున్నాఁడు.)

భక్తజన హృదయాంగణసారిజాతుం డేల రాకుండు? ఇదె వచ్చుచున్నాఁడు.
స్వామి! ఆర్తరక్షామణి! నాపొలిదైవంబుగా విచ్చేసితిరా? ఇక నాభయంబుదీరె. దయ
చేయుడు స్వామి! నాగతి యిట్టులయినది! (అని పాదములఁబడుచున్నది.)

చి.—అమ్మా! బేలతనంబున నిలీలం బలవించుట కిది కాలంబుగాదు. ఆదుర్భాగం
డు మఱిరాకమున్న నీతుచ్చుడు మేల్కొనకమున్న చెచ్చెర నావెంటం జనుదెమ్ము.

హే.—మహాప్రసాదము స్వామి;

(ఉభయులును నిష్క్రమించుచున్నారు.)

ఖాను.—(తిరిగివచ్చి హేమలతలేనిగుహను నిదురించుచున్ననందుని జూచి వాని తలఁదన్ని) ఛీ! లుచ్చా, నాప్రయాసమెల్ల వ్యర్థముచేసితివి. ఇంక నీతప్పు పైరింప.

నం.—(సంభ్రమముతో లేచిచూచి) మహాప్రభూ, మహాపరాధము సేసితిని. ఈ తప్పుఁగాచిన మీ యనుగ్రహము వడసెదను. (అని పాదములఁబడు చున్నాఁడు.)

ఖా.—అరేసువ్వర్ ! నీ ప్రమాదములచే నెంతమోసము వచ్చినది? పాదుషా గారి యొద్దనుండి హుక్కుం చేరినది. కష్టములలోనే నష్టములు వచ్చును. మీ కొప్ప గించిన పనియెల్లపాడు. సంజాయషీ చెప్పుకొనుటకు నేనురేపు డిల్లీదర్బారునకు పోవలసి యున్నది. నేను మఱల వచ్చుతఱికి హేమలతందెచ్చి యర్పింపవేని నీ ప్రాణముల పై యాసవీడుము.

నం.—మహాప్రసాదము స్వామి.

(అందఱును నిష్క్రమించుచున్నారు).

రంగము—3.

ఢిల్లీలో నవాబు లోపలినుందిరము.

[అల్లాహుదీను హుక్కాత్రాగుచుండ ద్వార పాలకుఁడు ప్రవేశించుచున్నాడు]

ద్వా.—హుజూర్ ; హజారమున—

అ.—అరేసువ్వర్ ! ఎందుక్కువచ్చితివి. నీ కేమిపనిలేదు? పో; హజారమున నేమి?

ద్వా.—హుజూర్, రహీమానుఖానువచ్చి హజారమున నిల్చియున్నాఁడు.

అ.—రహీమానుఖానా, బులావ్.

(నిష్క్రమించి రహీమానుఖానుతో ప్రవేశించుచున్నాఁడు).

ర.—సలామ్ సర్కార్,

అ.—అరేబద్మాష్! మాసర్దారులదోవలు గొట్టించుటకటరా నిన్ను మానవు కరీలో నుంచినది? నీ సమాచారమంతయు నా జరుజంగువలనఁ దెలిసినది. ఏమి చెప్పు కొనెదవు?

ర.—సర్కార్! నేను నిరపరాధిని; రక్షింపవలెను. (అనిపాదములఁ బడు చున్నాడు).

అ.—(తలఁదన్నచు) అరేబత్కార్, నిజముచెప్పుము?

ర.—నిజము చెప్పిన నిష్ఠురముగా నుండునని శంకించుచున్నాను.

అ.—డర్ నై, బోలో.

ర.—మీరునమ్మిన యోధులను కొందఱిని తగిలివచ్చినది చాలాకలదు. మన్నించిన నిదర్శన పూర్వకముగ రుజువు చేసికొనియెద.

అ.—అచ్చా, బోలో.

ర.—(స్వగతముగా నవాబుకు పినవచ్చినట్లు) ఆహా! నా జరుజంగు మాట మఱచి నోరుజారితిని. నామానముగాచి కొన నాతురుడైన నా నేస్తమునకుఁ గలుఁగు నపాయమెంచ నెతి.

అ.—క్యారే, నాజరుజంగును తిట్టెదవురా?

ర.—చిత్తము, మహాప్రభూ, నాజరుజంగునాకుం బ్రాణస్నేహితుఁడు. నాకుఁ దెలియ వచ్చిన సమాచారము నందఱనికి తగిలి వచ్చినదియుఁ గలదు. ఈ నేరమునకంతకు నన్నుం బాత్రునింజేసిన నొడంబడుదునుగాని నాప్రియమిత్రుఁడగు నాతనికెట్టి యవమాన మునకును నేను నిమిత్తంబుగా నోప.

అ.—అరే నాజరుజంగు, వాఁడే నావీరకుట్రులు చేయుచున్నాడా; ఫర్వానై బోలో.

ర.—అయ్యా అనుగ్రహించి మీ యాగ్రహమున కంతకు నన్నుం బాత్రుని జేయ వేడెద.

అ.—ఇంక నీమాటలు చాలించి వాస్తవము యావత్తు చెప్పుము. లేనియెడల నిన్ను ను నాజరుజంగును గూడ పట్టి బందిఖానాలో వేచెదను.

ర.—అరే, అల్లా! తప్పని సరివచ్చినదే. నెలవయినయెడల బహిర్ద్వారముననున్న నానవుకరునొద్ద కాగితములున్నవి; తెచ్చి నిదర్శనపు దస్తావేజులతో యావత్తు సమాచారము మనవిసేసికొందును

అ.—సాతో జావ్, జల్దీఆవ్.

[ఖాను నిష్క్రమించుచున్నాడు]

(బహిర్ద్వారమున నవుకరు నొద్దనుండి ఖానుకాగితములు పుచ్చుకొనఁబోవుచుండఁగా కురిందరు ఫక్రు పాదుకొనుచు వీధిలో బోవుచున్నాడు.)

ఫ.—అల్లాకానాంప్యారా, మాలాకానాంప్యారా-జగ్ జూటారేవతన్ - అల్లాహ్
అక్బర్ - మహమ్మద్ రసూల్ల్లా.

భా.—అస్సలామా లేఖమ్.

ఫ.—ఆ లేఖమస్సలాం.

భా.—మీరు మహాత్ములు - నేడు నేనొక మహాపదలోనున్నాను. ఏమి కానున్నదో సెలవియ్య వేడెదను.

ఫ.—మహమ్మద్ మాలా అల్లీ - రహిమానుఖానుగాదా నీ పేరు? నీపైని దుర్మార్గులెవరో చక్రవర్తీ నేరములు చెప్పి నీయందాగ్రహము పుట్టించిరి. ఇంతియేకదా నీ యాపత్తు?

భా.—[ఆశ్చర్యముతో] వాజీబ్, సర్కార్, మీరు దైవజ్ఞులు - జనులహృదయములు మీకుం గరతలామలకంబులు. కానున్నది సెలవిండు.

ఫ.—నీ యొద్దనున్న కాగితములవలన నీ పై నపవాదదొలగి పోవును - నీశత్రువులు నశింతురు.

భా.—సర్కార్, నన్నట్లాశీర్వదింపుడు.

ఫ.—అచ్చా.

(అంతరంగమందిరములో)

ఆ.—రహిమాన్ అబీతగ్ నహిఆయా, బులావురే రహిమానుకు.

(ఖానుకాగితములతో బ్రవేశించుచున్నాడు)

అరే ఆయా? కాగితములిచ్చి నీకమాయాషుచెప్పము. [కాగితము లందికొని] అరే ఇది మరియొక బాసలోనున్నది బులావ్ రే వసంతభట్టుకు జల్లీ ఆవ్.

[పరిచారకుడు నిష్క్రమించుచున్నాడు]

రహిమాన్ వీని నీనెక్కడసంపాదించివి?

ర.—మదనసింగుపైఁ దమకుఁ గల యాదరముఁ దలచిన నేమాడుటకు నోరాడ కున్నది.

అ.—అరే, మదనసింగుకూడ కుట్రలోనున్నాడా? ఫర్వానై, బోలో.

ర.—మొన్న తమదర్శనముచేసి మఱి పోవునప్పుడు వారియొద్ద నీకాగితములున్న సంగతి చార్లులవలనఁ దెలిసి వారినడ్డగించి యివి సంపాదించితిని. ఈసంగతినే కాబోలు పురస్కరించికొని గిట్టనిదుర్మార్గులెవరో దారులు గొట్టించుచున్నానని నాపై నపవాదఁ గల్పించిరి.

అ.—అరే, బేఖూఫ్, మదనసింగు నేలవదలితీవీరా?

౯.—వాని నటుకుటకుఁ గాను ఖడ్గమెత్తి యొక్కవేటువేసితినిగాని నాజరుజంగడ్డము సొచ్చి రక్షించినాడు.

అ.—అరే నాజరుజంగు, ఎంతద్రోహి వైతివిరా?

భా.—ఇందు ద్రోహమే మున్నది, హుజూర్, స్నేహమట్లు చేసినది.

(వసంతభట్టు ప్రవేశించుచున్నాడు)

వ.—ఆదాబ్! హుజూర్;

అ.—[కాగితములు చేతికిచ్చి] వీనింబదివి సంగతులు తెలుపుము.

వ.—[చదువుకొని అన్నిటిని అటుంచి ఒక్కకాగితమును మాత్రము చేతఁబట్టుకొని] తక్కిన వన్నియు కేవలక్షేమసమాచారద్యోతకములగు నుత్తరములు. ఇందు మాత్రము విశేషము గన్పట్టుచున్నది. ఇది దేవగిరి ప్రభువగు రామదేవు చిత్తూరురాణాయగు భీమసింగునకు వ్రాసినది. చదివించెప్పెద చిత్తగింపుడు.

సీ. అసహాయశూరులై యవనగాంధార బా

స్థ్లిక పారసిక మద్ర నృపుల నదిమి ।

కప్పముల్ గొనితెచ్చి కడిమి భారతలక్ష్మీఁ

గై నేసిమించిన కమలకైర

వాప్త వంశజులగు నఖిలరాజన్యుల

యసమునిల్పుచు శత్రువిస్తరమునకు

ప్రలయభానుండవై వెలయు నిన్నలయింప

రాహువులీల నల్లాహుదీనుఁ

గీ. డేచి చిత్తూరిపై దాడి యేగనున్న

వాడనెడువార్త హృదయంబు గాడఁజొచ్చి

కలఁచుచున్నది చెయివెట్టి కడిపినట్లు

వీనిచే మును జేడ్పడి యేనునున్కి,

చ. సరవర యేమిచెప్పుదాను నాప్రజదుర్దశ వీనిదాడికే

వెరవుననైన దప్పించన వేయిముఖంబులభారి మూలలన్

జ్ఞారు నసహాయులన్నెమకి చూపరు నివ్వెఱగంద్రవేల్కిడిం
బొరిగొనఁజొచ్చి రీఖలుని పూన్కివహించిన తుచ్చునుర్భటుల్.

ఉ. క్రేపులు చన్నుద్రావ నటికించెను గోవుల విగ్రహంబులన్
గోవురముల్ గుడుల్చుదిపె కోటికి మిక్కిలిఁ గాగక్రూరుడై
కాపురము ల్చెడన్నడిచె కాంతులకొఁగిటనుండుకాంతల
న్దాపులఁజొచ్చి పట్టఁగ నసార్యతదూతలనంపిదుష్టులన్.

ఆసహాయుండ నయిన నాకుఁ గల్గిన యీత నీక్షించి, పరస్పరసాహాయ్యంబు
వలనిఫలము నపేక్షించి, ఈలేఖ మీతావునకంపికొంటిని. ఈక్రూరుఁ డెటుచూపి యెటు
పోవునో తెలియరాదు. ముందు మిమ్ముముట్టిన మేమును మమ్ముముట్టిన మీరును దోడ్పడుట
యవశ్య కర్తవ్యంబు. మనకు తరప్రత్యుత్తరము లఖిలనీతి విశారదుండగు నీ యోగివలన
జరుగంగలవు. వీనిక్రూరతకురోసి వీనిపక్షమువారు గొందఱు మనలఁ జేరనున్నారు.

భవత్ప్రియసఖుఁడు.

రామదేవు.

అ.—అరే, అల్లా, ఈ దుర్మార్గు లెంతదలచుచున్నారు. సెబాస్రహిమాన్,
నీనీతికి మెచ్చితిని. నీమాటలు నచ్చినవి. మనపక్షమువారు కొందఱు వారిఁ జేరనున్నారు.
నాజరుజంగందులోని వాడేయిగు. వానిపూర్వుల స్వామిభక్తియు వానివంశము గౌరవ
మునుదలంచిన వానినేమి చేయుటకును జేయాడకున్నయది. కాని యీసంగతి మన చేతి
లోనిది తరువాతఁ జూచుకొందము. నీవు వెంటనేబోయి యాయోగి యెవ్వఁడో కనుఁ
గొని సజీవునిగా బట్టుకొని రమ్మ. వాఁడు విచ్చలవిడి నుండ నింకనిట్టి కుట్రల కేమేమిరా
యబారముల నడుపునో తెలియలేము.

ర.—సర్కార్, తమయాజ్ఞ యిదివఱకే నిర్వహింపబడినది. మాగ్రామమున
నొక గుహలోఁ గొంతకాలమునుండి యొక కపటయోగి వసించుచుండును. మొన్నమదన
సింగతని యింటనే విడిసినాఁడు. నేనాతనినే కాక యాతని ప్రియసఖుఁడగు నొక మా
యిక మహమ్మదీయ మాలవీనిగూడ బట్టకట్టి చెఱసాలనుంచినాడ. స్వామికార్యమం
దేనెపుడును జాగరూకుడ నయ్యేవర్ధింతును.

అ.—అచ్చా, నారాజ్యమందలి మంత్రభారముక నీ మూపున మోపినాడ. మన మింకలాగు సేయక కాఫరుమల్కను రామదేవునిపై నంపి చిత్తూరిపైవెడల వలెను. నీవు వెంటనేపోయి సేనలనాయితంబు సేయుము.

ర.—[కొంతదూరముసాగి స్వగతము] నెబాన్, పక్కాయెత్తు బల్లభసందుగా పడినది. ఒక్కదెబ్బతో నాతవాయిలనన్నిటిని గాచికొని, నవాబు మెహర్బానీనుండి నాజరుజంగును మదనసింగును క్రిందబడవైచినాను. దారులు గొట్టించినా నన్నందులకుఁ జెప్పకొన్న సంజాయషీతోడ నే బావాజీని మాల్వీని చెఱఁబెట్టిన నేరమునుగూడ మాపుచేసికొంటిని. నా తెలివితేటలకు నసీబు కూడతోడయి యున్నది. ఇంతకు కులందరు ఫకీరు నోటివాక్యము కారణము. నావిజయమాతనికి విన్నవించి నాపనికిఁ బోయెద.

[నిష్క్రమించుచున్నాడు.]

వ.—[స్వగతము] ఉన్నవజీరునకే విచారించుచుండ వీడొకక్రొత్తవజీరూడ దాపరించినాడే. కాని చూచెదను. బుద్ధియెప్పటికిని వ్యర్థము గానేరదు.

[నవాబుసన్నిధికిజేరి.]

సర్కార్, దీనికింత సంగంభమేల? నాకొక నెలదినములు గడువిచ్చిన, మీచిత్తమునకెక్క నానీతికాశలము నెఱపి, చిత్తూరును యుద్ధముతోఁ బనిలేకుండనే మీబంది ఖానాకుఁ దెచ్చెద. నాడుమనవి చేసికొన్న నాటకము రేపటిదర్బారులో నడుప వేడెదను.

అ.—అచ్చా, రహిమాను ఖానేఖాను వసంతభట్టభట్టు. అట్లేచేసెదను. నడిరేయిదాటినది పోయిరమ్ము.

[అరిదలు నిష్క్రమించుచున్నాడు.]

రంగము. 4.

శి లీ ద ర్బారు.

[పాదుషా]వజీరు, నాజరుజంగు, మొదలగు సర్దారులును, వసంతభట్టు, రహిమాను ఖాను, సభ్యులును ప్రవేశించుచున్నారు.

అ.—

చ. పలుకుల దేనెలొల్కఁ బ్రభుభక్తి పమున్నతి వెల్లిఁ గొల్పుచుం బలువినమాత్మలన్నిలిపి మల్లుపాదం జరియించు త్రాచులుం.

బల్లె కపటాత్మ లీసభను బల్వురు జేరిరి మేకవన్న బె
బ్బులులను వారిఁగైకొనెడిభూపతి కెయ్యెడ మోసమయ్యెడుఁ :

• నానమ్మిన యోధవీరులలో నే యట్టివార లుండిరని తెలియవచ్చినది. అరె అల్లా!
నొంగతనమునకును ద్రోహమునకును వావి వర్తనలతోఁ బనిలేదుగదా.

(సర్దారులందఱు నొండొరుల మొగంబులు సూచుకొనుచున్నారు.)

అ.—(నాజరుజంగు వంకఁదిరిగి) మోసమెన్నటికిని డాగనేరదు. నోరుదాచినను
నొసలుబైటవెట్టును. నీగుట్టెల్ల నేఁటితో మాకు విశదమయినది. నీవెద్దల గౌరవమును
బట్టి నిన్ను మిక్కిలిచేయ చేయాడదు. మాకొలువునుండిమాత్రము వీడ్కోలు వడసితివి.

• నా.—సర్కార్! నా నేరమును నిరూపింపకయ నన్నేల నలయించెదరు?

అ.—నీ నేరము నీకుఁదెలియకయే మాకుఁ దెలియవచ్చినదా? నిద్దురవోయిన వాని
మేల్కొలుపనగుఁగాని మేల్కొని కన్ను మూసినవాని మేల్కొలుపువారుఁ గలరా?

నా.—సర్కార్! నేనేపాపము నెఱుంగను. నా నేరమును స్పష్టీకరించి నన్నేమి
చేసినను దలయొగ్గదను.

అ.—అయేబత్కార్! ఇంక పలుమాటలచేఁ గాలహరణము చేయక చెచ్చెర
విచ్చేయుము.

• నా.—ఇది మంచికి కాలముఁగాదు.

(లేచిపోవుచున్నాఁడు)

• అ.—ఈసభ నింకను నిట్టి మహానుభావు లుండిరేని మమ్ముఁ బాసిపోయి యధేష్ట
ముగా నుండ ననుజ్ఞాతులు.

• వ.—కొలువున నీకోపచాపల్యములకుం బాత్రుండైనై యింతకాలముఁ గడపితిని
గాని యింకఁ గడప సాధ్యముఁగాదు. గుణనోప విహీనుఁడగు దొరను గొల్చుటకంటె
బిచ్చమెత్తుకొని బ్రదుకుటమేలు.

• అ.—అరె, లుచ్చా! తిన్నింటి వాసములు లెక్కించు మఱిలునకు నీ కీలాటి
నోటి క్రొవ్వఁగూడనటరా? ఛీ! తులువా, తొలఁగిపోము. (పడఁదన్నుచున్నాఁడు)
పోషించినయపరాధమునం జేసి నిన్ను ద్రుంచఁజాలను. కొలువు వాసిపోయి యింక నా
కనులం బడకుము. లెమ్ము. పోమ్ము.

వ.—(లేచి దులుపుకొనిపోవుచు) కటకటా! నాపడినపాత్రెల్ల బూడిదల్లోఁబోసిన పన్నీటిచందమైనది గదా!

అ.—కాఫరులు మనలను వంచించి భంజింపఁ బలుకుటలుచేయుచున్నారు. నాని నన్నిటిని గ్రహించి మనరాజ్యమును రక్షించిన మహాపురుషుఁడీరహిమానుషాను. నాజరు జంగును నొలఁగించి సేనాపతిత్వ మీతని మూపున మోపినారము. ఈతని కాజ్ఞానువర్తులై సేనానులందఱును ఫౌజులం గూర్చికొని ఎల్లి చిత్తురిపై వెడల నాయత్తులయి యుండుఁడు. ఇంకఁబోయి మీమీ పనులు జాగరూకులయి నిర్వహింపుఁడు.

[అందఱు నిష్క్రమించుచున్నారు]

రంగము. 5.

ఆగ్రాపట్టణమున జయసింగుని యంతరంగమందిరము.

(చిదానందయోగియు జయసింగును ప్రవేశించుచున్నారు.)

జ.—స్వామీ! వందనము.

చి.—నారాయణ, నాయనా! హేమలత సుఖముగనున్నదా?

జ.—ఎవఁడురా హాజరమున?

పరిచారకుఁడు.—చిత్తము, స్వామీ.

జ.—హేమలతను ఓలువనంపుము

(పరిచారకుఁడు నిష్క్రమించుచున్నాఁడు.)

స్వామీ! హేమలత యవస్థ నేమని విన్నవించెద? ఆమె హృదయసీమంబాదుకొని యున్న భావ విశేషంబు లించుకించుకఁగాని ఏర్పడ నిరూపింప నేర్పు చాలకున్నారము. అంతిపురంబున నొక్కింతయు నూరటఁ దోపమింజేసి.—

ఉ. నాదగ నెచ్చెలు ల్దనదుపాణి విపంచిని మేళవించి వా.

దోడొంగొంగఁ గైకొనదు, తోరపుబంజర రవారము

బూడదు కన్నులెత్తి, జోటివయస్యల నాదరించి మా

టాడదు, దూఱుముగిత మనోంబుజము క్షీనతాన నాబయ్యె.

అంతనుద్యాన విహారంబుచేఁ గొంతవంతకుం దొలంగింతకుని నెచ్చెలు లాపె
సారామఘాటికకుం దోడ్కొని పోవుటయు, నట

వ. కల పిక కూజితంబులకు గాసిలు చిల్కల కూతకుల్కు బె
గ్గిలు నెలఁదేటి పాటలకు కెంజగురు న్నెగఁగందు వేడినె
న్నెలఁ బడివాడు పయ్యెరకు నివ్వెఱఁ గందు విరాళిగూరి యా
చెలువ యవస్థకుఁ దెరపి చిక్కదొకప్పుడు నెందుఁజొచ్చినన్.

ఆ యింతికిట్లు పవనవిహారంబు ముల్లుబుచ్చి కొట్టఁదఁచిన చందమైనఁ జెలులాడెం
దోడ్కొని యిల్లుసేరుటయు నాప్త బంధు వియోగతాపం బగ్గలంబయి యలంచ,

ఉ. వారకపర్వు నూర్పులను వాడెడిమెత్తని మేనుదీఁగ యా
హారముముట్టమిం గృశతనందుఁ గ్రమంబున నిందుబింబమో
నా రఘుశీలలామకుఁ గనంబడదేమియు చిత్త శాంతికి
న్నూరు పదైన గల్గునె మనోవ్యధకెందును మందుధాత్రిపై?

మీరుసెలవిచ్చిన ప్రకారము చిత్తూరిలో నామె యాపుల యొద్దకుం బంపుద
మన్నను వెంటఁగొనిపోవు వారు దొరకమింజేసి నామనంబెటులను పాలుపోకున్నది.

హేమలత.—(ప్రవేశించి) స్వామి! హేమలత ప్రణామంబుసేయుచున్నది. నెల
పొడుపునకు చకోరంబులునుంబోలె నా నయనంబులు మీరాక కెదురు మాచుచు దిన
మొక యుగముగాఁ గ్రమ్మితిఁచి నేఁటికిఁగదా కృతార్థంబు లయినవి.

చి.—అమ్మా, సుఖంబా నీకు!

హే.—స్వామి! తమ యాశీర్వచనంబులు ఫలించినఁ గదా మా బోం ట్లిహాపర
సుఖంబులఁ గాంచుట?

చి.—అమ్మా! ఆపదల కోర్చినంగాక సంపద లెట్లునుభవింపనగు? నీకుం దోడనె
శుభంబుగొఁగల్గదు. ఊరటఁగాంచుము (జయసింగువంకఁజూచి) ఓ దీరచరితా! ఎల్లియో
నేఁడో నీకే చిత్తూరుప్రయాణము తగులనై యున్నది. రాజనీతి కోవిదుండగు మీ నవాబు
తన మంత్రమును గప్పి పెట్టి చిత్తూరుపై దండయాత్ర సంతేపించితినిచెప్పి పుచ్చి తాను
రహస్యమున సన్నాహము సర్వమును జేయుచున్నాఁడు. నీవు పోవునపుడు హేమలతను

వెంటగొనిపోమ్మ. ఈపె నపహరించికొని పోవ నీ పట్టణమున ధర్మత్రము లెల్లెడల సాగోచున్నయవి.

హే.—హా దైవమా!

చి.—అమ్మా! ఇమ్మనుజ సింహుని పాలనున్న నిన్నావంచకమ్మ లేమిసేయం గలవు?

జి.—అమ్మా నాకారమున ప్రాణము లుండునంతవఱకు నీకు పరిభవం బెక్కడిది? బేలతనం బుడిగి యంతిపురంబునకుఁ బోమ్మ.

(హేమలత నిష్క్రమించుచున్నది.)

స్వాహా !

ఉ. సంగడికాని సర్వజనసమ్మత వర్తను నల్ల నాజరుం
జంగును గొండెముల్వలికి చయ్యన తేనికీఁబాపెఖాను; దా
నిం గని భట్టుఁ డల్కమెయినేడు దొలంగుట నాటకంబువో
లెం గనుపట్టు! నాతఁడు మలీమసచిత్తుఁడుఁ గాఁగఁదోఁచెడున్.

వానిం గడునకల్మషమానసుం బావనచరితుం గానెంచి తొలుత మైత్రివాటించితిం
గాని నేటి వానిచందంబుఁజూడ నాకెంతయు సందియంబు వొడమెడిని; కాన వానికై
తేని ననునయించుట నాకు కర్జంబుగాదని యెంచెద. ఇందలి ధర్మంబు నిర్ణయింప మీర
దక్షులుగాన నానతీయ వేడెదను.

చి.—నాయనా! నీవంటి మహాత్మునకు ధర్మసంశయంబు వాటిల్లినం దీర్చుహ
రారులు గలరా?

చ. గహనము సూక్ష్మధర్మము జగంబుననైనను భర్మనిష్ఠతా
మహిమ నిరస్త కల్మష సమంచిత చిత్తుల కంతరాత్మయే
మహిషయి ధర్మతత్వపు విమర్శనమందుఁ బ్రమాణమారయ
న్విహిత జగద్ధితాదరుల వేడ్కయె ధర్మముపల్కె వేదమున్.

సీ. అగ్ని సాక్షిగాఁగొన్నయాలి నమ్మిన హరి

శ్చంద్రుఁడు ధర్మనిశ్చయమెఱుగఁడె?

చెట్టుమాటునఁబొంచి చేరి వాలివధించు

రాముండు ధర్మాభి రక్షుఁడుగాఁడె ?

గూరువధకై యుధిష్ఠిరుఁబట్టి బొంకించు

• కృష్ణునకును ధర్మ దృష్టిలేదె ?

• ఒకపక్షముననిల్చి యొరులకుఁ దన్నిచ్చు

• భీష్ముఁ డంచిత ధర్మవిదుఁడఁ గాడె ?

గీ. వారి కన్నను ధర్మ విచారపరులు

గలరె? యెప్పుడైన నెందైన నలఘుచరిత?

సూక్ష్మ ధర్మపు త్రోవలు స్థూలదృష్టి

నెఱుఁగనేరమి యెఱుఁగరు హీనమతులు.

• నాయనా! 'గజానాం పంకమగ్నానాం గజావీవ ధురంధరా' యన్నట్లు నీకు ధర్మసంశయంబు వొడమిన తత్సంశయ నివారణంబునకై నీకు నీయంతరాత్మయ యవశ్య శ్రయణీయంబు. నా కనేక కార్యములు మించిపోవుచున్న యవి. నేఁ బోయివచ్చెద. హేమలతం దోడఁగొని పోవ మఱువకుము.

(నిష్క్రమించు చున్నాఁడు.)

6 వ. రంగము.

• చిత్తూరునగరమున రాజాస్థానము.

[భీమసింగు లక్ష్మణసింగు ప్రభువులును, ప్రతాపసింగు గోరాసింగు, మదనసింగు లోనుగాఁ గల సర్దారులును పరివారము నాసీనులయి యుండ వసంతభట్టు ప్రవేశించు చున్నాఁడు.]

• వ.—(దూరమున).

గీ. భీమసంగ్రామ సింహ యోభీమసింహ!

• శరణు రిపుదళదళన దీక్షా విహరణ!

శరణు రిపుమకాళిమణి గణశాణ చరణ!

• శరణు శరణాగతత్రాణ సాంద్రకరుణ!

భీ.—ఆహా! వీరెవ్వరు గావచ్చును?

ఉ. వేషము సత్వముట్టిపడ విప్రకులోచితమై యెసంగెడున్
భోషను సంస్కృతంబగుచు భాసిలు నీమహనీయుఁ జూచినన్
ద్వేషమువీడి సత్వగుణనిష్ఠఁ జరింపదె? లోకమెవ్వరే
దోషముసేసిరో? యకట! దుర్మతులీతనికిం బ్రమత్తులై ॥

వ.—(సమీపమునకువచ్చి)

గీ భీమసంగ్రామ సింహ యోభీమసింహ!
శరణు రిపుదళదళన దీక్షా విహరణ!
శరణు రిపుమౌళిమణిగణ శాణచరణ!
శరణు శరణాగతతాణ సాంద్రకరుణ!

● భీ.—మహాత్మా, భయంబుఁదక్కుము.

ఉ. ధర్మము నాల్గుపాదముల ధాత్రిఁబ్రతిష్ఠయొనర్చి యెంతయున్
నిర్మలచిత్తవృత్తిమెయి నేర్పున శిష్టులనాదరించి దు
ష్కర్తులనెంచి మించు జలజాత హితాన్వయమందు నెక్కరుం
డర్చి లినేలు నీభువి ననార్యత నీకెవఁడేమి నేసెనో!

చ. తెలుపుము వాని కావరముఁ దీర్చెద నేల్ల నడంగియుండిన
జ్వలములడాగినం జదలఁజయ్యనఁ బ్రాకినఁ బట్టితెచ్చి యా
నెలతలపూవుజోడు కరుణించి కృపామతిఁగావఁ బూనినం
జలమునశార్జపాణి తనచక్రముచేకొని యడ్డుసాచ్చినన్.

వ.—నృపకులతిలకా! నీభుజాస్తంభంబు మాటుననున్న నాకేటికొఱంత? నావిన్న
పము నాలింపుము :—

సీ. ధరణి బ్రహ్మ క్షత ధర్మనిష్ఠాతులా
వర మహారాష్ట్ర భూసుధుల లోన
జనియించి వేదశాస్త్రజ్ఞానమున మించి
యయ నయ కోవిదుండన రహించి

ప్రాయము బలమును బ్రజ్ఞయు శీలంబు

• క్రూరపాచ్ఛకును ధారవోసి

• వానిధార్మ్యమునకు వంగివంగియు సలా

ములుసేసి తిట్లుదన్నులును దినుదు

గీ. మనసు నేటికి విరుగ సామాజ్య విభన

రాజితుండవు శౌర్యధైర్య ప్రతాప

తేజితుండవు నినవంశ దీపకుండవు

నార్యధర్మ ప్రతిష్ఠాప నాంచితుండవు.

గీ. అనఁగ నీకీర్తి నావీనులలర వింటి

అనఁగ నీమూర్తి నా కన్నులారఁ గంటి

నేడునాపున్న ములపంట నెరయఁగంటి

నిపుడు నీ పాలఁబడితి నే నింక మాటి.

గీ. అధిప యర్థి లిఁజేపట్టి యాదరింప

వేని నీయాన యీమేనఁ బ్రాణములను

• నిలుపనోపను శిఖి నెండ్ల నీట నెండె

బడి విముక్తుడ నయ్యెదఁ బార్థివేంద్ర.

భీ.—(స్వగతము) ఆహా! అనర్థమువచ్చినదే; అల్లాహుద్దీనునో సంధిచేసి కొంటి మిగదా! (ప్రకాశముగా) అల్లాహుద్దీనుని నిగ్రహింపవల్ల పడదు. ఆమాటయేల? మీకుఁ గావలసినది మాయనుగ్రహమేకాని యొరులనిగ్రహముఁ గాదు గదా? దానికేమి కొఱంత; మీరు మా యాస్థానమున యధేచ్ఛముగనుండి మీకుందోచిన రీతిని మంత్రతంత్రముల కుండోడ్పడుచుండుఁడు.

మృ.—దేవా.

• గీ. శత్రు శిబిరాగతుండగు మిత్రునైన

నరసి చేకొనవలయు నయ్యదియుఁ గాక

అతివినయమెంచ ధూర్త చిహ్నంబటందు
రదియు నిటఁదోఁచుఁగావున నరయవలయు

భీ.—ఓయుదారచరితా ! నునకీ వెడసందియంబులతోఁ బనియేమి ?

సీ. కావఁడే శరణార్థి గాఁ దన్ను జేరిన

రిపుసోదరుని రామనృపవరుండు ?

కావఁడే తనమేని కండ్లఁగోసి యొసంగి

పావురంబును శిబిత్సావరుండు ?

కావఁడే ప్రియమిత్రుఁ గమలాక్షు మార్కొని

తనుజేరు గయుని బృథానుతుండు ?

కావఁడే రిపుఁడైన కాళియోరగు వాని

భార్యలుశరణన్న వాసుదేవుఁ ?

గీ. డవని శరణాగతులఁబ్రోచు నవసరముల

వెనుక ముందును జూడరు వీరవరులు;

దీనరక్షా పరాయణ దీక్షఁజేసి ।

యభయమిచ్చెడు తఱి శంకలనఘ! యేల ?

వ.—దేవా భవత్ప్రసాదంబున ధన్యుండనైతి.

మ.—నరపాల శేఖరా.

గీ. మిన్ను విఱిగిపడిన మేదిని గ్రుంగిన

వార్ధి వేలఁచాఁటి వసుధముంచె

నేనిఁ గొంకు జంకు నించుక పొడమదు

రాజపుత్ర హృదయ రంగములను !

నృపకుల తిలకా! తాత్కాలిక స్ఫురితంబగు ధర్మసందేహంబు దీరనంటిని గాని రాఁబోవు నపాయములకులికి పలికిన వాఁడనుగాను. 'రాజాను మతో ధర్మ' అను నట్లు సర్వధర్మ విదురలగు దేవరవాక్యములచే ధర్మము నిర్మలదృష్టింగంటి. (వసంతభట్టు వంకఁజూచి) అయ్యా తమ నామధేయమేమి ?

వ. — నా పేరు వసంతభట్టందురు.

మ. — దేవా! మీయను గ్రహంబునకుం బాత్రంబగు నీవసంతభట్టింతటినుండియు
కూకెల్లరకుం బ్రయమిత్రంబు.

[తెరలో వై తాళికుడు]

మ. జలకంబాడఁగ హేమకుంభములతో స్వచ్ఛాంబువు ల్వింతలా
కలపంబు ల్వెసగూర్చి క్లాంతివశతం గౌశేయ చేలాంచలం
బులు జారం బయికెత్తినట్టి కనకంపుంగిండ్లునాఁ జన్గవల్
వెలిదోపం బసమించిరంగనలు పృథ్వీనాథ! స్నానాననిన్.

భీ. — ఆహా! సహస్రాంశుఁ డంబరమధ్యము నలంకరించెడిని;

చ. వలభులఁబాసి చేరె నదె పారువము లృవన ద్రుమంబుల
నెలఁగెడుఁ దమ్మినీడల నిమిలితనేత్రములై మగాళముల్
కల పిక కూజితంబులను గ్రాలెడుమందిమ కొంతభాస్కరుం
డ లఘుతర ప్రతాపమున నంబరమధ్యమున న్వెలుంగెడున్.

ఇంకం గొలువుచాలించి యభ్యంతరమున కేగవలయును.

[అందఱు నిష్క్రమించు చున్నారు.]

సాక్షి
ప్రతి

హే మ ల త.

—o—o—o—

తృ తీ యాం క ము.

రంగము. 1.

[చిత్తూరులో వసంతభట్టు బాహ్యమందిరమున దీపము ఎదుట వెలుగుచుండఁగా తన కుర్చీమీఁద కూర్చుండియుండును.]

వ. [స్వగతముగ] ఆహా, రాజపుత్రుల దేవబ్రాహ్మణ భక్తి సంశయమను నదెఱుంగదుగదా; అందును భీమసింగు పరాకాష్ఠ కృతయుగచర్యను స్మరణకుఁ దెచ్చుచున్నది. లక్ష్మణసింగునకు నాయెడల కేవలశిష్య ప్రపత్తియే కుదిరినది. ఇట్టి వీరి హృదయక్షేత్రముల నాతంత్రవాపములు మొలకలెత్తి చక్కఁగా కొనలు సాగుటకు, పానకములోని పుడక వలె, మదనసిం గొకఁడడ్డముఁగా మన్నాడు. కాని నేనాతని యుద్వాసనకే యెత్తు గడ నేసి, యేలికల యంతరంగములనేటి కాతనియెడలం గొండొక యనాదరంబు వుట్టింపఁ గలిగితిని. నాయెడల భక్తి తాత్పర్య ఘనములగు ప్రభువుల హృదయసీమల నాతని వినయవివేక శౌర్యచైర్యాద్యుదార గుణసంపత్తి కంఠీభూతమై పోవుటంజేసి యాతండు రాజాస్థానమునకు రాకపోకలు సంతేపించికొని యధోచితంబుగ నున్న వాఁడు. చిరసహితంబగు నాసంకల్పంబుగూడ నేఁడు ఫలోన్ముఖంబయినది. నీతికాశలమన్న నిట్లుండవలదా? 'ఏకాక్రియాద్యవ్యర్థకరీ'యన్నట్లు లొక్క ప్రయత్నముచే నభీష్టసిద్ధియు విపక్షశిక్షయుఁ గూడ సంఘటించితిని. కాని యెంతచెడినను బ్రాహ్మణపుట్టువగుటంజేసి యట్టి సౌజన్య శీలురకుం గృతఘ్నతఁ దలంప మనంబు దలంకుచున్నయది. అయినను 'సంశయాత్మా వినశ్యతి' యను భగవద్వాక్య మైహికాముష్మికముల రెంటును నమోఘంబు.

మ. ప్రభుసత్కార పరాయణంబు జనసంప్రార్థాఖిల శ్రీమశో
విభవాది స్థితిశోభితంబునగు పృథ్వీభారనిర్వాహక
త్వభరం బిచ్చులఁగోరు మాదృశ సుధీవర్యోత్తమశ్రేణీకీ
యుభయ భంశక ధర్మసంశయము లీయుర్విం బత్యాజ్యముల్.

కావున నిట్టి పేదసందియంబుల కెడమియ్యక నావలతోఁ జిక్కిన లక్ష్మణసింగుం గొంపోయి కానుకఁగా నొసంగి చక్రవర్తి మంత్రిత్వపదవి నే నేకాపాశనంబుగాఁగొని యెద. ఇందుకు సందియంబుండదు. లక్ష్మణసింగు బాలుడగుటచే నాతని పినతండ్రి భీమసింగు ప్రతినిధిగాఁ బ్రభుత్వము నెఱపుచుండునేకాని, జ్యేష్ఠవంశజుడగు లక్ష్మణ సింగేరాజస్థానమునకుం ప్రధానప్రభువు. ఈతనింబట్టి తొలఁగింతుమేని రాజస్థానమెల్ల భిన్నమూలమగు చెట్టునుంబోలె వాడి యెండిపోవును. నిరాయాసంబుగ నిట్టి యభిచుతం బొనగూర్చు నాకుం జక్రవర్తియొసంగని దే ముండును? కాలచక్రము దిరుఁగుచున్నయది. నడికిరేయి యాసన్నమయినది. కాని,

క. అవివేకుల కెయ్యది నిశ

పవలదియె వివేకులకును, బవలెయ్యదియూ

నవివేకులకది నిశయగు

నవని వివేకులకు, బుద్ధినారయ నెందున్.

ఆహా ! భగవద్వాక్యము లైహికాముష్మికముల రెంటును సమన్వయము లగు చున్నవే. ఇంతేల ? లోన వివేకదీపము వెలుంగుచుండఁ బైచీకటి లెక్కేమి? ఇంక జాగుసేయక నాఘోరకృత్యమున కేనుపక్రమింపబోయెద.

[కత్తి చేతఁబట్టుకొని నిష్క్రమించును]

రంగము. 2.

చిత్తూరులో ఆనందమఠము.

[చిదానందయోగి యోగనిష్ఠ చాలింపఁ బోవు సమయమునకు మదనసింగు ప్రవేశించుచున్నాఁడు.]

చి.—(కూర్చుండఁ జేయఁచున్నాఁడు.)

మ.—(ఇంచుక సేపు కూర్చుండును.)

చి.—[నిష్ఠచాలించి] నాయనా! ఏదోపనిమీఁద వచ్చినావు?

మ.—స్వామీ! ఆగతానాగత వేదులగు తమకుం దెలియని దుండునా? దేశాంతరమున నాకుంగల కొండటి యాపుల యోగక్షేమముల నారయంగోరి మీసన్నిధి జేరినాఁడ.

చి.—(కొంతతడవు ధ్యానించి) నీయాపులన నంధుడగు నోక వృద్ధుండును, ఒక యెల ప్రాయంపుఁ బూఁబోడియు నేకదా?

మ —స్వామి! తమకుందెలియనిదేమి? వారియోగ క్షేమములను నెలవిండు.

చి.—వారొండొరులంబాసి యాపద్వార్థిలో మునింగి యున్నారు. ఇంకనుం గొంతకాల మిడుమలఁగుడిచిన పిదప వా రాపదలఁగడచి సౌఖ్యంబులం బడసెదరు. వారల ప్రకృతావస్థకు నీచేనగు ప్రతిక్రియలేదు. విధిఁగడువ నెవ్వరివశంబును గాదు. సర్వ ధర్మవిదుండవగు నీకింక విస్తరింపం బనిలేదు.

మ.—వారిసేమమునకు భంగముండదు గదా స్వామి?

సదాశివుడు (బహిర్ద్వారమున) జయ క్షీరసాగరశయనా.

చి. (మదనసింగుతో) అందులకు సందియంబువలదు. ఇదే వచ్చెద నించుక సేపు నిలుపుము (పోయి తలుపుఁదెఱచి) సదాశివా! ఏమి యవేశవచ్చితివి?

సదా.—స్వామి! వసంతభట్టును బాహ్యమందిరము ముంగల జాజిపాదమాట్లునఁ బ్రొద్దుఁ గ్రుంకినప్పటినుండి జామురాత్రివఱకును దామోదరుఁడును నేనును బొంచియుం టిమి. ఖడ్గపాణులగు నిరువురు మువ్వరు భటులుమాత్రము వచ్చుచుఁబోవుచు భట్టుతో నెద్దియో భాషించిపోవుచుండిరి. వారివెళిరి యెంతయు సందేహస్పదముగా నున్నందున మేము చీమచిటుకన్ను ను జెవులు దోరగించుకొని వినుచుంటిమి. వారుపోయినవెనుక వసంతభట్టుతనలో తానేమో మంతనంబు నేసికొని ఖడ్గపాణియై పురోపకంఠోపవనవాటి వైపునకుంజనియె. ఆతనిమాటలలో 'భీమసింగు' 'లక్ష్మణసింగు' అనుమాట లొకటిరెండు సార్లు వినవచ్చినందున వారిపై నేమికుట్రలు సాగుచున్నవోయని సందియంబు వొడమి, దామోదరుని భట్టువెంటనంపి, ఉన్నది తమకు విన్నవింప నేనిటవచ్చితిని.

చి.—అహా! ఈమధ్య లక్ష్మణసింగుభట్టునకు భృత్యప్రాయుడై యున్నాఁడు. ఆతనికేమి కిడుమూడునో కదా దైవమా! సదాశివా! లోనికిపోదమురమ్ము. (లోనికిపోవు చున్నారు.)

చి.—నాయనా! మదనసింగూ,

మద.—చిత్తము, స్వామి!

దామోదరుఁడు (పరువెత్తికొనివచ్చి లోనికిఁజొచ్చి) స్వామి! చెప్పుదును?

ఉ. వానకు నెండకోర్చి మనవన్నెయు వాసియుఁ డూలపుచ్చి మే

న్యూన క్షేనఁ బాలుపడి యొండు విచారముల్లెల్లఁ దకి - ౭

నూనినభక్తిఁబూనిన ప్రయోజనమెల్లను జెల్లె నేడయో!

ఈభంగ గాచి నక్కలకు నిడ్డతెఱంగయి పోయెనక్కటా!

• చి.—దామోదరా, పొసఁగిన దొసఁగేమి? ఇంచుకశేమించి వివరింపుము.

దా.—మనేలక్షుణసింగును కంఠీరవమును వసంతభట్టు మొదలగు వంచకములు వంచనచే వలకు దిగిచి పట్ట నుంకించుచున్నయవి. నిమిసమునిల్చిన కార్యంబు దప్పెడు. వాలుకేలంగొని నావెంట విచ్చేయవలయు.

• ను.—దీనికిందఱు కావలెనా? నీవు దారివెట్టుము నేనొక్కరుండ నరుదెంచి యా వంచకములఁద్రుంచి మన పంచాననంబును విడిపించెదను. స్వామీ! నెలవొసంగుడు పోయి వచ్చెద.

• చి.—నాయనా ఇంచుకశాళుము. [యోచించి] నీ నిజరూపమును వంచించి పోవు టెందుకయినను మంచిది. అసిపుత్రిని మాత్రము కేలనుంచి యన్యంబులగు క్షుత్రియ చిహ్నంబులడించి, యీభస్మంబు నుదుటనలందుకొని రమ్మ.

• మ.—[క్షుణమాత్రమున నట్లానర్చి] స్వామీ! ఇంక జాగేల? [ముందంజ వేయుచు న్నారు. అందఱును వెంటఁ జనచున్నారు.]

రంగము. 3.

పురోపకంఠోపవనమున నొకవిహారభవనమున

వెలుంగుచున్నయొక దీపము ముంగల.

[లక్షుణసింగును వసంతభట్టును ఆసీనులయియుండ, మదనసింగు చిదానందయోగి సదాశివ దామోదతులును భవనమున కించుక దూరమునఁ బ్రవేశింతురు.]

• చి.—[వసంతభట్టు లక్షుణసింగుల వంకప్రేలుచూపి] ఆహా! లోకరక్షకుఁడు మన పాలనున్నాఁడు. ఆరత్న దీపమును మఱపించుచు మన రవికుల ప్రదీపకుండలదే కన్నులపండువుగా వెలుంగుచున్నాఁడు. ఆతనిచేతఁ గత్తియుంగలదు. ఎదుటనున్నవాఁడు భట్టాక్కఁడే. ఇప్పటికి మించునదిలేదు. కోపున మనమీ చేరువయ్యారంబు పొంత నించుకనేపుఁ దొంచియుండి యాఖిలుని హృదయకాళోలము వెలిఁబర్చునంతయూఁ దెలిసికొందము.

[అందఱు నట్లుచేయుచున్నారు.]

లక్ష్మ. — [వసంతభట్టుతో] మదనసింగింతటి కుటిలాత్ముడని కల్పననందెలియ నైతినిగదా. వాండ్రెన్ని దినంబులనుండి మాపైని కుట్రలకై యేకాంతమంతనంబులకిటఁ జేరుచుందురు?

వ. — దేవా, కడచినవారములో వారి ననుదినమును నిశీధపువేశ నిటఁ గనిపెట్టుచు నే యుంటిని. వాండ్రు వచ్చుసమయమా సన్నమైనది. వాండ్రసభసాగినతోడనే మన కుండెలుపందగు చారుల నిలిపియున్నాను. కుడువఁబోవు కూరరుచి వేటతెలుపనేల? అచి రంబుననే మీకంతయు కరతలామలకంబు సేసెద.

మ. — [యోగితో] వింటిరా స్వామి? ఈతులువపలుకులుఁ గూడఁ బూవులం బొదివిన ములుకులవలె దుర్భావ గర్భితములై కర్ణకఠోరములుగాక యహృదయ మర్మము లను భేదించుచున్నవి.

చి. — నాయనా, తుణమోపికవట్టి, కుంచము నిండనిమ్ము. నేనుఁజయకాళీ, అని సంజ్ఞ యొసంగినతోడనే నీవు నీపనికిఁ గడంగుదువుఁగాక.

ఆనందుడు. — [లక్ష్మణసింగుకు వెనుకగాఁ బ్రవేశించి, వసంతభట్టుతో] - అందఱును సమావేశ మయినారు స్వామి; ఇక మీపనియే అవశిష్టముగా నున్నది

వ. — మీరందఱు నాయుధసన్నద్ధులరయి యున్నారా?

ఆ. — దేవర యాజ్ఞాను సారము.

ల. — [స్వగతము] వీరల వేషభాషలు చూడఁజూడ నాకనుమానాస్పదములు గఁ దోచుచున్నవి. కానిమ్ము, కేలవాలుండ భయంబునాకేల?

(వసంతభట్టు ఆనందునకు పైగనేయ వాడు వెనుకనుండి లక్ష్మణసింగుచేతి కత్తి నొడిసి పట్ట గమ కించుచున్నాడు)

చి. — 'జయకాళీ' [ఆనఁగనే మదనసింగు శరవేగమునఁ జేరఁబారి యానందుని భుజమునఱుకఁ గత్తి యెత్తువఱుకు]

చి. — (సదాశివ దామోదరులతో) ఓరీమీరిటవేచి యుండుడు. [అని శీఘ్రమున భవనము ప్రవేశించి తలుపుమూయును]

భవనములో: — అక్కటా! త్కత్రియధర్మమెట్టి క్రూరకర్మమునకై న నోడఁబరుష జాలునుగదా! కటకటా! చేనేతబ్రాహ్మణహత్య చేయవలసివచ్చినదే!

(సదాశివ దామోదరులు రోజుఁ బరువెత్తికొనివచ్చి భవనద్వారమున నిల్చురు.)

స.—“జయ్యే, క్షీరసాగర శయనా.”

వి.—[తలుపుదీయుచు, లక్ష్మణసింగుతో.] కుమారా, ఇడవచ్చెద నించుకనేపు వున్నింపుము.

ల.—చిత్తము. నేనును [సదాశివ దామోదరులఁజూపి] ఈవచ్చువారల పని చక్కఁజేసివచ్చెద.[అనిసాగి దూరమున నేలమీఁదపడియున్న రెండు కత్తులలో తనకత్తిని గేలఁ బూనుచున్నాఁడు.]

చి.—[సదాశివ దామోదరులఁజూపి, లక్ష్మణసింగుతో] నాయనా, వీరన్యులుఁ గారు. ఇందిపుడొరులెవ్వరునులేరు. ఆవేశమునుడించి యించుక యాలకించిన నంతయు గోచరించును.

సదా.—అయ్యా! మీరులోనికిఁబోవుచుండ నెవ్వరోమువ్వురు ఖడ్గపాణులై వచ్చి, మీ సంతభమును దూరమునుండి చూచి వెఱఁగుపడి “అహా! మనగుట్టు బైటబడ్డదే. లక్ష్మణసింగు మనల వంచించి సపరివారముగానే వచ్చినాఁడు. రమ్మ మనమైనం బ్రాణములు ధక్కించుకొని పోదము” అని పరువెత్తఁజొచ్చిన మేము వారివెంటనంటితిమి. కొంత దవ్వుసని నిలిపియున్నయొక్క గుట్టుపు బండినెక్కి వారు తప్పించుకొనిపోయిరి. మేమంతట మఱలి వచ్చితిమి.

దామో.—స్వామీ, తమకిదివఱకు విన్నవించికొన నవకాశము చిక్కినదికాదు. నేమ వసంతభట్టు వెంటఁ గోటలోనికి మొదట వచ్చినప్పుడు లక్ష్మణసింగును ఖైదీగాఁ గొనిపోవనున్నట్లు బండిమీఁదివాఁడ గుజగుజలవలన విని, అందులకుం దార్కాణంబుగా విహారభవనంబున మనయేలికయునికియుంగని, ఆసన్నమైన యాపద గ్రహించివచ్చి చెప్పి తిని. ఆవైసంగతియెల్ల స్వామివారికి విశదమేకదా?

ల.—[యోగినిజూచి] స్వామీ కొదవకథ తమరు సెలవియ్య వలెను.

చి.—నాయనా, ఏమున్నది! నిన్నుఁబట్ట నుంకించుచుండిరను వీనిమాట చెవినిఁబడిఁ గనే నీరయిన హృదయమును చిక్కఁబట్టి, నేను శిష్యులగు వీరిరువురను, అప్పటికి దైవ యోగమున మృయోద్ధఁజేరియున్న బ్రహ్మక్షత్ర విద్యావిశారదుండఁగు నీమహాపురుషుని, వెంటఁగొని, ఇచ్చటికొక్క పర్వనవచ్చి నిన్ను సురక్షితముగాఁజూచి ధైర్యముఁ దెచ్చి కొంటిని. నీసంతభ నీవంకఁజూపి ఈఖలుని హృదయమందలి విసమువెలిఁగఁజూపు నంత యుఁదెలియఁగోరి యాయీరంబు పొంతఁ బొందియుంటిమి. కొంతసంభాషణ సాగువఱకు

[వసంతభట్టు వంకఁజూపి] ఈక్రూరుని కనుసన్న [ఆనందునిజూపి] నాఖలుఁడు వెనుక నుండి నీకేలవాలు నొడియం గమకించుచున్న నే 'జయకాళీ' యని సంజ్ఞ యిచ్చినంతనే ఈమహాపురుషుఁడు వాని [ఆనందునిజూచి] భుజమాలంబుఁ దెగ నేసి, యొరనుండి కరవా లంబు వెలుకుచున్న మాయాశీలుండగు [వసంతభట్టునిజూపి] నీబ్రాహ్మణబ్రువుని కేలాడిసి పట్టి నేలకుందిగిచెను. అంత నీవీతనిపై ఖడ్గమెత్తితివి. ఆవిషమసంధిలో గత్యంతరములేక యీమహాపురుషుఁడీ బ్రాహ్మణ బ్రువినిఁ దెగనటికి నీఖడ్గమునకుం దనఖడ్గమెదురొడ్డిన రెండును బెడిసి నేలఁబడినవి. మీరుభయులు నిశ్చేష్టితులయియుండ నింకమసలిన నేమిపాక ముదప్పునోయనుభీతిచే నేను నీయెదుటఁ బడితిని. నీవును నన్నేర్పఱిచి యొకటిరెండు మాటలాడుతరి కీసదాశివునిమాటవిని నేఁదలుపు దీయుటయు మొదలుగాఁగల వృత్తాంతము నీవెఱింగినదే కదా?

ల.—స్వామి! అంతయు నేనెఱింగితిఁగాని, ఈమహాపురుషు నెఱింగింపఁవేడెద. [ఈమహాపురుషుని వంకఁదిరిగి] మహాత్మా! వ్యామోహమున నేఁజేసిన యపరాధమునకు నన్ను మన్నింపవేడెదను. నీచేసిన ప్రాణరక్షణకై నా ప్రాణతుల్యమగు నీఖడ్గముం బారి తోషికంబుగా నిచ్చెదఁ బరిగ్రహింపుము. [కత్తి సాతనిచేతి కిచ్చుచున్నాఁడు.]

చి.—[లక్ష్మణసింగుతో] నాయనా, నీకీ నాటకమందలి యాధార్థ్య మెంటఁ బట్టినదాక నీకీ మహాపురుషునిం దెలుపుటచితముగాదు. తెల్లవారవచ్చుచున్నది. మన మింక నిటఁదడయు టచితముగాదు. [అందఱును నిష్క్రమింపఁ బోవుచుండఁగా] నిము సము నిలువుడు. [వసంతభట్టు దెసకుఁజేరి] వీనియఁగిలో నీ కర్కోటకుని యంతర్విష వ్యంజకములగు లేఖలుండకపోవు. [అని వెదకి యందున్న యొకయు త్రరమును సేకరించి] రెండుపోదము తెల్లవార వచ్చుచున్న యది.

[అందఱును నిష్క్రమింపుచున్నాఁడు.]

4-వ రంగము!

చిత్తూరులో రావు.

ప్రీతినిఁగి, లక్ష్మణసింగు ప్రభువులును, ప్రతాపసింగు గోర సింగు మదనసింగు గాఁగల సర్దారులును, పతివారమును బ్రవేశింతురు.

లక్ష్మి.—మహాజనులారా! నిన్నటిరేయి జగద్రక్షకుఁడు మనపాలనుండుటంజేసి నాకొక గొప్పగండము గడచినది. ఆచిత్రకథ కన్నులారఁ జూడవలెనుగాని వీనులవిని గ్రహింప శక్యముఁగాదు. వసంతభట్టువంటి గోముఖివ్యాఘ్రమును మనమొండెడఁ గని విని యుండము. మదనసింగు మొదలయినవారు మాపైఁ గుట్రలు పన్నుచున్నారని కల్పించి చెప్పి మా మనసులు విఱచి తనవశము చేసికొని నిన్నటి యర్థరాత్రమున వారినిబట్టి యిచ్చు నెపమున నన్నూరి వెలుపలి యుద్యానమునకుం గపటంబునఁ గొంపోయి, ఒంటరిగాఁ జిక్కించుకొని బందిగ్రాహముచేసి, యంచెలమీఁద దాఁటించికొని పోవఁజూచినాఁడు. మన చిదానందయోగియు మఱి యొకమహాపురుషుఁడును సకాలముగ నీ సంగతుల గ్రహించి యచ్చటి కేతెంచి, పొదమాటునఁ బొంచి మామాటలు వినుచుండిరి. నన్నుఁ బట్టుకొనుటకు సమస్తమును సిద్ధమైన తోడనే, అమృతహాపురుషుఁడు నాపాలిదైవమువలె నడ్డుసోచ్చి భట్టును వానిభటునిఁ దెగటార్చి యాదురాత్ములు శత్రులో మిత్రులో యేర్ప టింప నేరమిం గర్తవ్యతా విమూఢతనున్న నన్నురక్షించి తన్నెఱింగింపకయ పోయినాఁడు, కాని

క. ఆ పలుకులు నా లీలలు

నా పలుకులఁ దోఁచునట్టి యశాదార్యము లో

లోపల వేమఱు దలఁచిన

నా పురుషుఁడు మదనసింగొ యని తోఁచుచుదిన్.

చిదానందయోగి.—(ప్రవేశించి మదనసింగుని యొరనుండి కరవాలంబు వెఱికి లక్ష్మణ సింగునకుఁజూపి) బాబా, ఈ ఖడ్గమెవ్వరిదో గుర్తింపఁ గలవా?

ల.—(ఖడ్గమును గైకొని మదనసింగుని సన్నిధిఁజేరి). నాప్రాణరక్షణచేసిన యీ మహాపురుషునకు నా ప్రాణతుల్యమగు నీయసిపుత్రుం బారినోపి కంబుగా నొసంగితి నన్న సంగతి కథాప్రసంగంబున విశదీకరింప మఱచితిని.

మ. ప్రళయార్కద్యుతి ధామమా, రిపుతమిస్రాకృత్ప్రభాస్తామమా,

యిల న్నాయారవప్రాణమాటఁ దగుదీవేకాన్కగాఁ జేయ నీ

యలఘప్రాభవ వైభవోన్నతికి. నార్యా! ప్రాణసంరక్షకుం

గలదేనిష్క్రియ మీయసింగొనుము దీనన్నాదుసౌభ్రాతమున్.

(అని కత్తిని చేతికిచ్చి కాగిలించి కొనుచున్నాఁడు.)

మ.-క. ఈ యెడ లీప్రాణంబులు

నీయవియేకావె దేవ! నేజేసినదే

మీ యల్పంబొక ఘనముగఁ

జేయుట తగుగా కుదార చిత్తుల కధిపా!

భీ.—(మదనసింగువంకఁ దిరిగి) ఓ యమలచరితా! మిత్రభేద తంత్రపారీణుండగు వసంతభట్టుని మిథ్యోపదేశంబునఁ దధ్యంబు దెలియక నీ యెడల మేముచేసిన యపోహ వజ్జలకు మమ్ము మన్నింపవలయును.

మ.—ప్రభువు లింతవఱకుఁ జెప్పవలయునా? దేవా! నాప్రభుభక్తి ప్రకటించి కొన నవకాశము లొదవించుటకుఁగాను దైవయోగంబున సముపస్థితంబులైన యీ పరీక్షుల కింత సందియంబు వొందనేల?

ల.—(చిదానందయోగిని దోడ్కొనివచ్చి యున్న తాసనంబుననిల్చి). వీరు కేవలము మనపాలిదైవములు. మనల నుద్ధరింప నీరీతి నవతరించినవారు. పాదప్రణామంబుకంటె వీరికి మనముచేయునదిలేదు. (పాదములఁ బడుచున్నాఁడు. భీమసింగుకూడ పాదప్రణామము చేయుచున్నాఁడు).

చి.—రవివంశశేఖరులారా! ఇదియిట్టి యుపచారములకు సమయంబుగాదు. ఇప్పు టికి జగద్రక్షకుఁడు మన పాలనున్నాఁడు. ధర్మశీలుర కెప్పుడును దైవసాహాయ్యంబు సిద్ధంబుగావున, ముందును మనకెట్టి లోపంబును జలుగఁబోదు. కాని మేచ్చులు మనల నెంత కనుగొప్పి వ్యవహరించుచున్నారో, నిన్న రేయిఁ దెగటారిన యావంచక బ్రాహ్మణుని యంగీనుండి నే నేకరించిన యీజాబువలన సంతయు విశదమగును. ఇది మేచ్చ భాషలోనున్నది. బాగుగఁదెలిసిన వారెవ్వరేని దీనిం గైకొని చదివి చెప్పుడు.

గోరాసింగు.—(యోగిసమ్మఖమునఁజేరి) స్వామీ, నాచేతికిండు. చదివి తెలియఁ జెప్పెద. (చదివి చెప్పుచున్నాఁడు.)

ధిలీచక్రవర్తి వసంతభట్టునకు వ్రాయునది:—మేము దండయాత్రవెడలి వేటికి జయపురము చేరితిమి. నాలుగైదు దినములలో చిత్తూరు చేరుచున్నాము. రేపు లక్ష్మణసింగునుబట్టి పంపెదనని వ్రాసినందున కెంతయు సంతసించితిమి. ఆతనిని మార్గ మధ్యమున మాళిబిరము చేర్పవలసినదేకాని ధిలీకిఁ గొంపోవ నక్కఱలేదు. సాధ్యమయి నంతవఱకు నీవు మఱలక పూర్వము మదనసింగు పనికూడఁ జక్కఁజేసి రావలెను. మా

ముందు మకాము లేరోజున వారోజు వేగుల వాండ్రవలనఁ దెలియంగలవు. మన దండ
యాత్రను గుఱించి రాజపుత్రుల కనుగప్పియుంచు విషయములో జాగరూకుడవుయి
యుండవలెను.

అల్లాహుద్దీన్.

భీ — శా. మోసంబయ్యె గదా దురాత్తు నొక విప్రున్నమ్మి సర్వంబు నుం
జేసేతం గొని తెచ్చికొంటిమని మాచి త్తంబు నెచ్చుంగటా!

(సింహాసనముపై నొరుగుచున్నాఁడు)

(లేచి) —

ఈసుద్దు ల్గతవారిసేతురచనల్ హృత్తాపమున్నాసి వే

ధీసంపత్తిని భావికార్యగతి నిర్దేశింపఁగాలంబికన్ !

కావున నోదండనాథాగ్రణులారా !

చ. పరగ నపావృతంబయిన స్వర్గపుద్వారము క్షతకోటికిం

దుర మది దై వసంఘటనఁ దోడనె చొప్పుడుచొప్పుఁదోచె సం

గరమునఁ గెల్వరాజ్యమునుఁ గాయము వీడిన స్వర్గమబ్బును

ర్వర నెటులయిన రాజులకుఁ బండువు గాదె రణంబుమాడఁగన్ !

చ. ఇన శశి వంశశేఖరు లహీనపరాక్రమశాలు రిట్టి మి

మ్మనిమొన నోర్వఁగా హరిహరాదులకైనను గాదు కార్య మిం

కను గడుమేరమించుటయుఁ గానము కావున మీరు రాజ్యర

క్షణకుఁ గడంగి మీదు భుజగర్వ మఖర్వము గాఁగఁజూపుడీ.

ఇంకం గొలువు చాలింతము. మీరు రేయుంబవల్లు ప్రయాసచేసి సేనలనాయితం

బుసేయుఁడు.

(అందఱు నిష్క్రమించుచున్నారు)

హీ మ ల త

చతుర్థాంకము.

1. రంగము.

చిత్తూరుకోట యెదుట అల్లాహుద్దీను డేరాలో.

అల్లా.—మేమీకోటకు ముట్టడి వెట్టి వారము రోజులయినది. నిన్నటి రేయి, మొన్నటిరేయి, రాజపుత్రు లదరిపాటునఁ బయింబడి మాసేనలఁ జెండాడుటయేకాని మాకు విజయావకాశము లించుకయుం గానరావు. కాఫరుమల్కును రామదేవు పయి నంపియు నాజరుజంగును గొలువునుండి తొలఁగించియు మేము రెండు గొప్ప తప్పిదములు నేసితిమి. ఖానువాక్కురుఁడే కాని ఖడ్గశూరుఁడుఁ గాడు. ఇప్పుడు మా సేనానులలో వెన్నఁదగిన వాఁడొక జయసింగు గానుపించుచున్నాఁడు. అరే ! ఎవఁడురా హజార మున ! రహిమానుఖాను, జయసింగులోనుఁ గాఁగల సర్దారులను బిలుచుకొని రమ్ము. (పరిచారకుఁడు నిష్క్రమించుచున్నాఁడు.)

అహ ! రాజపుత్ర యోధులందలంచిన గుండె నీరగుచున్నది.

ఉ. అక్కట యుక్కుతున్కలు రణాంగణమందున రాజపుత్రులొ
కొక్కఁడ వేపురం దరిమి యుద్ధతిఁజంపెడు నిట్టిచందమే
నెక్కడఁ జూడ ! నితైఱఁగునే డైర సూపిన నిల్వశక్యమే?
పెక్కుదినంబులాయె నెక బెల్లునురాలను కోటగోడలన్.

జయసింగు.—(ప్రవేశించి) సమరవిన్యావిశారదు లగుటంజేసి తమ కిది యెల్లం దెలంబయినది. మనవారలింకను మహాభ్రాంతిలో నున్నారు.

రహిమాన్ ఖాన్.—(ప్రవేశించి) వీని మాటలకేమి, వీరిమగంటిమి మన మెఱుంగ నెఱుంగ ? ఇట్టివారు దర్బారుఁ దీర్చినప్పుడు సభాల్లంకారముగాఁ దలపెట్టిఁ దగినవారు మహారాజునంబులం కార్యలోచనంబునకుఁ బిలువందగినవారు కారు. సర్కార్ !

ప్రొద్దు నాపరవసులుఁ జూచెదవు గాక ! ఈ మ్రుక్కడి మూకలం గూల్పు మన క్కరి సాహాయ్యంబేల ? నేనొక్కరుండన పేర్చి.

చ. కదనమునందు బిట్టారసి కాఫరుమూకలఁ గ్రందఁదోలెదం
గతువులవేల్పు గోపకునికై వడి లావునుజేవఁ జూపి దు
• ర్తద రిపుగర్వ భంజన సమగ్రపరాక్రమశీలు నన్ను నీ
వు దయగ్రహించి చేసిన యపూర్వపుమన్నన రి త్తవుత్తునే ?

జయ.—యధార్థమాడితివి. ఆడినవాడ వాడినట్లుండక తిరిగియేల ప్రోవఁ దప్పి
తివి? సమరావసరంబులం గార్యాలోచనంబునకుఁ బిలువం బ్రభుసమ్ముఖంబునం బ్రజ్ఞలు
వెలయింప నీకు సములు లేరు. అంతియఁగాక ఖడ్గంబునూసు నీకేల ?

చ. చిక్కనిపోటుమానిసివి నీ! నినులోకులు నవ్వనేటికి
పిక్కులు బీరముల్పలుకఁ ? బేర్చిన శాత్రవసేన ముంగల
దిక్కటి నిన్న మొన్న నతిదీనత నుండుట లింతలోన నీ
కక్కట ! విస్తృతింబడెనె? యందటిలో నిటులాడుకొందురే ?

అ.—దండనాధాగ్రణులారా! చాలింపుడీ యాలంబు. ఈలీల నొండొరులతోఁ
గయ్యంబునకుం గాలుద్రవ్వుట కిది కాలంబు గాదు. పాలును నీరునుంబోలె మీరిరువురును
గలిసియుండిన నాకుంగార్య ఖడ్గంబులఁ గొఱంత యుండదు. ఇంకం గాలవిలంబనంబు
సేయక సేనలంబురికొల్పుకొని కోల్తలుసేసి లగ్గులు వట్టుఁ డు. నేనింతలోపల సమరసన్న
ద్ధుండనయి వచ్చెద.

(అందఱు నిష్క్రమించుచున్నారు.)

2-వ రంగము.

[చిత్తూరుకోట కుత్తరమున మైలుదూరమున పారిపోవుచున్న మహమ్మదీయ సైన్య
ములో వెనుకఁబడిన యొక మహమ్మదీయుఁడును, ఒక త్కత్రియుఁడును బ్రవేశింతురు.]

త్కత్రి.—అమ్మా ! మదనసింగు బలంబుల మఱల్చికొని కోటముఖంబు పట్టినాఁడు.
గుండెలదర నీకఁ బరువిడ నక్కట లేదు.

మహ.—అరే, భాయి! నన్నుకూడా కలుపుకొని పోమ్ము.

త్క.—రమ్మ పోదము; ఏల వెనుకఁ బడితివి?

మ.—ఈపనిలో మీరెప్పుడును ముందు మేమెప్పుడును వెనుకనే; చాలు చాలు. దీనికి మమ్మాక్షేపించాలి ఓయ్ ?

శు.—ఈమాటల కేమి ; ఇంక కట్టిపెట్టు; మీ సర్దారు పొరుషమిదివఱకే లోకములోఁ బ్రాకినది. సిగ్గులేక యింకేలఁ బ్రేరేదవు ?

మ.—అరే, భాయ్, వాడిక గాజులు దొడిగించుకుంటే మాకీయేమి ఓయ్? అరే అల్లా, ఈరోజు నాజరుజంగే సర్దారుగానుంటే మామజా తెలుసును. ఖాన్సానట్టిఫాజీ. వాని చెప్పుడు మాటలు విని నాజరుజంగును కొలువునుండి తొలగించి నవాబింత సేస్కున్నాఁడు. అయినా నవాబుకు చివరకతనే దిక్కయినాఁడులే. మదనసింగు నవాబు పైకి తన తురికీ నురికించినప్పుడు నాజరుజంగే అడ్డు సొచ్చి రక్షింపక పోయినయెడల అల్లాహు దీను పని బిస్మిల్లా అయ్యేదే !

శు.—నాజరుజంగు మదనసింగుకు స్నేహితుడతే ? అతఁడెట్టు మదనసింగును దాకినాఁడు ?

మ.—అయితే నేమి? ప్రభురక్షణ చేయవలసివచ్చినప్పు డతఁడు వారు వీరని దాక్షిణ్యముఁ దలఁచునా? అందుకే కొలువునుండి తొలగింపఁబడియు నాతఁడు నవాబు వెంట వచ్చినాఁడు.

శు.—నాజరుజంగడ్డము సొచ్చినప్పుడు మదనసింగైన వెనుదివిసెనా?

మ.—మదనసింగును నాజరుజంగువంటివాడే. అతని కతంఁడెసాటి. నాజరు జంగునుదాకి ఘోరయుద్ధము సేసినాఁడు. కాని సమమయి పోయి కత్తి నేలవైచి నాజరు జంగును గొరిగించికొన్నాఁడు. వారిరువురు నేమేమో బాసలాడుకొని ఎవరి తెన్నున వారు మఱలిపోయినారు. ఈకథ కేమిగాని మంచి సర్దారుని బెట్టుకొని తూరుపు బురుజు దాకి మీరు సేసిన ఘనకార్యమేమోయ్?

శు.—పడమటి బురుజు దాకి మీసర్దారు పిరికి పందయై చెడఁగొట్టినాఁడు. తూరుపు బురుజుదాకి మీసర్దారు పోటుబంటైచేటు దెచ్చినాఁడు. అని మొన్న నిల్చి యెంత బ్రతిమాలినను వెనుకకు రాక యాతఁడు యుద్ధారంభముననే గూలినందున మామూకలు విచ్చిపోవలసి వచ్చినది. ఇరుదెసల నిట్లు తెరపి చిక్కిన ప్రతాపసింగు గోరాసింగులచే నడుపంబడిన రాజపుత్ర సైన్యములు చుట్టుముట్టి సింహద్వారముందు మదనసింగుని సంగం భమున కదివఱకే యోహాటించుచున్న నవాబు మూలబలంబులం బొదివిన నవియు మనతోటి

పాటు మఱల వలసివచ్చినవి. మనబలములు చాలదూరము సాగిపోయినవి. తొందరగాఁ బోదము రమ్మ.

(నిష్క్రమించుచున్నారు.)

3-వ రంగము.

[చిత్తూరుకోటకు మఱిపోవుచు మార్గమున మదనసింగును మఱియొక రాజపుత్రుఁ డును బ్రవేశింతురు.]

ఉ. పున్నమ చందురుందెగడు మోమున వెన్నెలఁగేరు పిన్న న
వ్వెన్నఁగరాని చెల్వుఘటియింపఁగ నన్వెసఁజేరు నీతఁడా
క్రొన్ననవింటివాఁడొ నలకూబరుఁడో యమరేంద్ర సూతియో
కన్నులఁజొక్కఁజేసి యొడికంబుగఁ జిత్తము వే హరించెడుక!

(ఆతని సమీపించి.)

కుమారా! మున్ను నిన్నెయ్యెడనో చూచినట్లయ్యెడు. నీ కులవృత్తాదులును స్థలం బును వినిపించి నా వీనులకు విందొనర్పము.

రా.—నాకుల వృత్తాదుల నావేషభాషలు చెప్పకయే చెప్పెడు. నాపేరు కుమార సింగందురు. నాయావాసం బాగ్రాపురంబున కనతిదూరంబుననున్న యొక గ్రామము.

మ.—(స్వగతము) ఈతని ప్రిథిరి హేమలత రూపరేఖావిలాసములం బుణికి పుచ్చు కొన్నట్లున్నయది. అడిగి చూచెదంగాక. (ప్రకాశముగా) “సఖ్యమేసాప్త పదీన ముచ్యో తే” అను న్యాయముంబట్టి నాకు నేస్తంబవయితివి. ఆచనవున నేజేయుప్రశ్నంబులకు మన్నించి సదుత్తరంబు లీయవేడెద. ఆగ్రాపట్టణ ప్రాంతముననున్న పాలీయను గ్రా మంబున వసించునొక బావాజీపాల హేమలత యనునొక కోమలాంగి గలదు. నీ వాపె నెన్నండేనిఁడని విని యుందువే!

రా.—ఆపెయు నేను నేక గర్భవాస జాతులము. సర్వకాల సర్వావస్థలయందు నొక్కదేహమే మెలంగుచుండియుఁ గాలకర్మగతిచే నా దివ్యమంగళవిగ్రహము నటుడించి నేనిటుల రావలసి వచ్చినది. ఆపెయు నీ వీడు చేరెనని వినివచ్చి యెచ్చోఁబరికించినను నాపె జాడఁగాననైతి. ఇంకను రోయ వలయుతావులుఁ గలవు. అందరయం బోయెద.

మ.—నేస్తమా, నేఁగూడ వచ్చెదరమ్మ.

రా.—నీ కామెవై నేల యిట్టి యాదరము? ఆపె నీ కేమైనం గావలయునది యా ?

మ —(సలజ్జముగా) మైత్రియేకాని బాంధవము లేదు.

రా.—బాంధవాపేక్షయు నీ వైఖరియందుఁ బొడసూపుచున్న యదిగాని నీ హృదయమందున్న యపేక్ష యాపె హృదయంబున నుండునో లేదో ? నా కనుజ్ఞ నొసంగుము నేఁ బోయివచ్చెద. ఆపె యున్నిఁగాంచి వచ్చి రేపకడ నీకుండెల్పెదను సెలవిమ్ము.

[నిష్క్రమించుచున్నాఁడు.]

శా.రూపంబల్లదె మోహనంబు, నడతీరు న్రాజహంసోచితం

బాపాటంగను పట్టు, కోకిల వధూవ్యాహార రమ్య స్వరం

బాపోల్కి నివనవచ్చు, నచ్చుపడునాహా ! సర్వముంజూడఁగా

నీపుణ్యాత్మనియందు హేమలత తీరీచిత్రమేమో కదా!

ఆహా ! కలఁగని మేల్కని నట్లయినదే. ఆతఁడు హేమలత సహజన్మండనని చెప్పి నాఁడు. హేమలతకు సోదరులుండిరన్నమాటయే విని యుండకయు నప్పుడా దివ్య మూర్తి స్మారిత హేమలతా ప్రచారుండనై కర్తవ్యంబు మఱచి వివరంబడిగి కనుఁగొన నైతిని. ఇందేమైన నిక్కువంబుండునా ? అక్కటా ! ఎక్కడి నిక్కువము? 'యద్భావం తద్భవతి' యన్నట్లు.—

చ. జ్వలదనురాగవహ్నిని ద్రవంబగు నాహృదయంబులోన ని

శ్చలముగ హత్తు హేమలత చారుతరాకృతిఁ దాల్చియుండుట

వెలుపలఁ దోచు వృత్తులు నివృత్తములైన యనుక్షణంబ నా

కిలఁదిలకింప సర్వమును హేమలతామయమై యెసంగెడున్.

ఆహా ! ఏమో కుడికన్నదరుచున్నయది. యోగివాక్యము లసత్యములు గానేరవు. భావిభాగ్యం బసంభావ్యంబు.

[అని సాగుచుండ నెదుటఁ బడియున్న యేనుంగు కళేబరంబు మాట్టుననుండి వెలు వడి రహిమానుఖాన్ మదనసింగున కెదురువడి నిశ్చేష్టితుడై తుదకుం దెల్వొదెచ్చికొని.]

ర.—శరణు శరణు మహాప్రభూ ! దీనుడను దిక్కుమాలినవాడను, శరణు చొ

చ్చితి, నాయపరాధముల తుమియించి నన్నురక్షింపవేడెదను. వీపెల్ల తూట్లుపడినది.

నాబ్రదుకింకను నిశ్చయముగాదు. అభయమిచ్చినదాక నేనీ పాదములపైనుండి లేవను.
[అని పాదములఁ బడుచున్నాఁడు.]

మ.—కటకటా! నీకీగతి పట్టినదా? రాజపుత్రహృదయములు దిక్కటి శరణు
చొచ్చిన దీనులయెడ, హింసాక్రౌర్యములకుం జోటువెట్టునా? భయంబుడుఁగము.

[అని లేవనెత్తుచున్నాఁడు.]

భా.—మహాప్రభూ! అల్లానీకు దీర్ఘాయు వొసంగఁగాక.

మ.—పాపము! మావారి శరాసారంబు వెల్లున వీని వీపెల్ల జల్లెడయైనది. వెన్ని
చ్చిన వానిం దాకఁ గూడదన్న విచారము, రాజపుత్రుల కేఁగాని, వారి విల్లువీడిన బాణ
ముల కుండునా? ఎదుర్కొని నిల్చినచో వీనియవస్థ యింతకంటె మేలుగనుండుఁ గదా.

[చెంతనుండు భటులనిర్వరం జేరఁబిల్చి] వీడు ప్రాణసంశయావస్థలో నున్నాఁడు.
మీరు వీనిని వ్రణచికిత్సాగారంబునకు శీఘ్రంబ గొంపొండు.

[అందఱును నిష్క్రమింతురు.]

4-వ రంగము.

చిత్తూరు-ఆనందమఠము.

[చిదానందయోగి యోగనిష్ఠ హిలించువఱకు భీమసింగు లక్ష్మణసింగులును, ప్రతా
పసింగు గోరాసింగులును పరివారమును బ్రవేశించి ప్రణామము సేయుదురు.]

చి—సర్వాభీష్ట సిద్ధిరస్తు! నాయనలార, సుఖాసీనులు గండు.

(అందఱును లేచి యాసీనులగుదురు).

భీ-శ్వా. ముల్లోకంబుల మీయను గ్రహమునం బొందంగరానట్టి సి
ద్ధులేవారయ నెట్టి దుర్ఘట సముద్యోగంబుల వ్హేలమై
డిల్లీనాథునిఁదోలు భాగ్యమొగిఁ గంటిన్నేఁడు గా శాంతి సం
ధిల్లెన్నామది రాజ్యముందిరపడె న్నిష్కంటకంబై కడున్.

[మదనసింగు ప్రవేశించుచున్నాఁడు.]

మ—స్వామీ, మదనసింగు ప్రణామము సేయుచున్నాఁడు.

చి—నాయనా, నీకు సర్వశుభంబులును జేగూరుఁ గాత!

మ—మహాత్మా, మీయాశీర్వచనంబులు ఫలించినంగదా మాబోంట్లకు శుభంబులు చేకూరుట.

(కుమారసింగు దూరమునుండి ప్రవేశించును.)

చి—ఏమీరాజ పుత్రుడు హేమలతరూపు పుణికి పుచ్చుకొన్నట్లున్నాడు?

మ—స్వామీ, మీకుఁగూడ నిట్లు తోచుచున్నదా?

(కుమారసింగు చిదానందయోగి సన్నిధికిఁజేరి.)

మ—వందనమో యార్యా!

ఉ. కాలము దప్పివచ్చిన నకల్మషశీలము మానము న్వేసం
బాలిశకోటి పాల్పఱచి బన్నము నొందకయుండ నేర్పుమై
స్త్రీలొక వేళఁ బొడుషముఁ జిత్తములందున వేషభాషలం
దాలుచు పెల్లభంగులను ధర్మమెకా న క్షమింపవేడెదన్.

చి—అయ్య ! అల్ల యభ్యంతర భవమునఁగల వల్కులములతో నుచితవేషమును గైకొనిరమ్ము.

[హేమలత లోనికిఁ బోవుచున్నది.]

మ—స్వామీ, అనుజ్ఞ ఇచ్చినఁ బోయివచ్చెద.

చి—నాయనా, హృద్గతంబగు నీప్రశ్నంబున కుత్తరంబునేఁ జెప్పకయ సముపస్థి
తరిబయినది గదా. ఇంక నీవు ధైర్యంబవలంబించి ఇరిచుక నిలువుము.

హేమలత—(ఉచితవేషముతో మఱల ప్రవేశించి) స్వామీ హేమలత ప్రణామము చేయుచున్నది.

చిదా—సౌభాగ్యవతీభవ! తల్లీ, సప్రాణవై చేరితివా?

ఉ. మానధనుండు క్షత్రకుల మండనమూర్తి యనాధదీనసం
త్రాణపరాయణుం డభయదానమహావ్రత దీక్షితుండు నా
ప్రాణసఖుండు నీయనుఁగు రక్షకుఁ డాజయసింగు గూలఁగా
మ్మాన ల తాగ్రనూనమయి మందకయుంటివె నాదుభాగ్యమా!

హేమ—స్వామీ, ప్రారబ్ధశేషమున్నంతవఱకును బ్రాణులకుం బ్రాణహాని
యొక్కడిది.

ఉ. తల్లియుఁ దండ్రుడెయుం జనిన దైన్యమహాభీ ని మగ్నయైన న
నల్లవితాను రక్తిమెయి సాకేనతాతయు వీడ, నార్తిమై
• యుల్లము తల్లడిల్ల బెగడొందెడు నాకభయం బొసంగె రా
జిలెడు ప్రేమ; నట్టి జయసింహుఁడు బోయినబోవు ప్రాణముల్.

శా. చూడఁజుట్టము మ్రొక్క దైవమును నెచ్చోజొచ్చిన నిల్వఁగా
నీడఁగానక యార్తి పెల్లునఁగఁగ నీనాత్మనై యింకనే
కీమల్పాడఁగఁ జూడ నిల్చితినె! నాకేశాబ్ధికి స్మేరయే
నాడుంగల్గునె కల్గదో! కృప నను న్నావంగదే ధీనిధీ!

• చి—అమ్మా మన్ననోరధంబులు ఫలించినవి. నాయజ్ఞాత వాసదీక్షతీరినది. ఇంక
ననుందెల్పు కొనందడయ నేటికి? తల్లీ యూరడిల్లుము.

ఉ. ఎవ్వని నింతదాక జగమెల్లగతానునిఁగా దలంచెనో
ఎవ్వని నిట్టి వేషమున నీవును తాతయు నేర్పరింపకే
దవ్వలఁ బుచ్చి నెవ్వగలఁదద్దయుఁ బ్రాద్దులు పుచ్చుచుంటిరో
యవ్విధిపాలితుం దెలియుమా నను నీగురుఁగాఁ గృశోదరీ.

హేమ—ఆహా! ఏమియద్వష్టము-ఇది కలయా నిక్కువమా? తండ్రీ యేమిపుణ్య
ముచేసితిని? [అని కాఁగిలించి కొని పేరవశయగు చున్నది.]

• చి—అమ్మా శాంతింపుము. [చెంతను గూర్చుండఁబెట్టుకొని, తేర్చి.]

శా. తల్లీ! నిన్నును రాజ్యము నిపులదు స్తంత్రంబులం దూల్చినేఁ
డ్లుల్లాసంబున బొందగంటిని మదీయోద్యోగము లేఁడు వ
ర్ధిలె న్జన్మయు ధన్యమయ్యెను మహాదేవ ప్రసాదంబునన్
పుల్లంబేక్షణ నీమనోరథ మికం బూరించుటొప్పు న్వెసన్.

• హేమ—హా తాత! ఎట్టిదురవస్థ పొలెతివి!

• చి—అక్కటా! ఎక్కడితాత, చింతలం జివికిన యాశరీరమునం ప్రాణము లింక
ను నిలువని మైక్కుడిది?

[నారాయణసింగును గేల్వట్టి నడిపించుకొనుచు మాల్వీ ప్రవేశించుచున్నాఁడు.]

చి—ఉ. బెబ్బులితోటి కండగతి వెల్వడిరా వెరవెట్లు తండ్రీ! నీ

కబ్బెను ఖానుబారి ననపాయతఁ దప్పినవారు గల్గిరే? •

ప్రబ్బిననాదు పున్నెమిటు పండెనొ యేమొదలంచి చూడఁనా •

కబ్బురమయ్యె దైవకృప నబ్బని మేల్గలదే ధరిత్రిపై?

[అని కాఁగిలించు కొనుచున్నాఁడు.]

[హేమలతయు కాఁగిలించుకొనుచున్నది.]

నారా—నాయనా నన్ను విడువుము; నిప్పుచ్చకాడను. నాకీ జన్మమున నొకండు తండ్రీయని కాఁగిలించికొను భాగ్యముఁ గూడనా?

చ. కొడుకులఁ బొట్టఁబెట్టుకొని గ్రుడ్డితనంబునఁ గుందుచాపదల్

గడుకొని శల్యశల్యమునఁ గాడగ నాటియు మన్నరాలికై

యిడుమల కోర్చి ప్రొద్దులటు లెట్టెటొ పుచ్చుచునుండ నాపెయు

బడియెఁ గిరాతువాత ననుఁ బాయపు ప్రాణము లేమి పాపమో!

చి—తండ్రీ, శుకృతములు ఫలింపకుండునా? ఆపదలు కాపురము నేయనా? పరమేశ్వరుని కటాక్షమువలన మనకిప్పుడేమిటం గొదవలేదు. మీకింతవంతకుం గారణ భూతుండనగు నేను నాఁడాయుశ్శేషముకల్కిచేఁ దలవరులం బ్రసన్నులజేసికొని తప్పించుకొనిపోయి, ఈవేషమునం బ్రచ్చన్నవృత్తిఁ జరించుచు, మీక్షేమము నొకకంటను రాజపుత్ర రాజ్యక్షేమము నొకకంటను గనివెట్టుచు, నాటి రాత్రి మహాక్షోభంబునుండి హేమలతం దొలంగంగొంపోయి యాపె నాగ్రాలో నల్లా హుదీను సేనాపతిగానున్న యుత్తమక్షత్రియ వంశశేఖరుండగు జయసింగుపాలనుంచి వచ్చితిని. జయసింగుపెను శిబిరంబునకు వెంటఁ గొనివచ్చి రణంబునంగూలిన, నిదె యాపెయు నింతకు మున్న నాపాలఁజేరియున్నది (హేమలతచేయి నారాయణసింగు చేతిలో నుంచును.)

హే—ఏ మీదైవకృప? శుభంబులవై శుభంబులు పేరుచున్నవి.

నారా—[మాల్వీని జూపి] ఈమహానుభావుఁడే మనపాలిటి శ్రత్యక్షుడైచును. ఈతనికృపంజేసియే నేను మిమ్ముఁజేరు భాగ్యము లభించినది.

మద—[మాల్వీ యొద్దఁజేరి] వందనమో మహానుభావా!

హే—సమస్తమంగళానిభవంతు!

మద—(మహాశ్వీని భీమసింగునకుఁజూపి) దేవా, మనలకు చిదానందయోగి యొక యెత్తును ఈమాశ్వీ యొకయెత్తును సుడీ.

భీ—వందనమోమహాత్మా! మీయుదారశీలమునెల్ల మదనసింగువలన వినియున్న మాకు తమ దర్శనలాభముచే నేడెంతయు శుభదినంబయ్యె:

మహాశ్వీ—ఓయుదారచరితా, ఇదియెల్ల నీ మిత్రపక్షపాత ఫలముగాని వేరొండఁ గాదు.

భీ—మహాత్మా, మీరు మారాజస్థాన మంత్రి సంఘము నలంకరించి మాకు మంత్ర తంత్రములందోడ్పాటొసంగ ననుగ్రహింపవేడుకొను చున్నాడను.

మహా—ఓయుదారచరితా నీ యభీప్సితంబెల్ల భంగుల నమోఘంబు గదా.

భీ—(నారాయణసింగు జనార్దనసింగుల వంకఁ దిరిగి) మహానుభావులారా, మదన సింగువలన మీవృత్తాంతము విన్న నాటనుండియు, నాహృదయము కుదురుపడక తల్ల డొల్లు చున్న యది. నేటి కీశ్వరకటాక్షముచే నదృష్టకాలము సముపస్థితంబైనం గొఱంతలెల్ల దీక్షఁ గంటిమి; కాని మదనసింగు మనోగతమైన ప్రశ్నంబును మీరు పూరింపవలసియున్న హేమలతా మనోరథమును తెలియం గొతూహలంబు వొడమెడు. కావున ననుగ్రహించి యానతియ్య వేడెదను.

చి—నాయనా, మదనసింగునాఁడు వ్రణ చికిత్సకై మా తండ్రియొద్ద నుండఁగా, నాతనికి హేమలత యుపచారము చేయుచుండు తఱి, వీరొండొరుల యెడ బద్ధాను రాగు లయిరి. ఇట్టి యనురూపదాంపత్యమును సంఘటించుట యొక్కటే మనకు స్పృహణీయ మైన కర్తవ్యముగా మిగిలి యున్నది.

భీ—మహానుభావా, సిద్ధ సంకల్పులరగు మీయాశీర్వచనములకుం బ్రతిహతంబుం డునా? మీరుభయులును మాకిలువేలుపులై మాగృహపావనంబు సేయుచుండ వాగ్దానము సేసి, హేమలతనస్మ త్ప్రతికారత్నంబుగ స్వీకరించి యాపె వివాహమంగళమునకు సకల సన్నాహమును జేయింప నాకనుజ్ఞ యొసంగవేడుచున్నాడను. ఇందులకుం బ్రతాపసిం గును సంతోష పూర్వకముగాఁ దనసప్తుతి నొసంగు వాఁడు.

ప్ర—ప్రభుచిత్తము మహాప్రసాదముగాఁ గైకొనుచున్నాడను.

నారాయణసింగు జనార్దనసింగులు—తథాస్తు.

[అందఱు నిష్క్రమింతురు.]

5-వ రంగము.

రాజనగరులో నొక మందిరము.

[నారాయణసింగు జనార్దనసింగులు ఆసీనులై ప్రవేశింతురు.]

నా—క. అపకృతులనెల్ల, నీశ్వర
కృపకల్పిని దూర్చి రిపులఁ గెల్చితి మిద్దా
త్రిపయి “నీ వస్థదా
ణిపశ్యతి” యనంగ నెంత నిక్కువమయ్యెన్.

జ.—తండ్రీ, యుక్తకాలము వచ్చినంగదా పురుషకారము ఫలించుట.

ఉ. కాలము క్షేత్రమౌ పురుషకారపు బీజములంకురింపఁగాఁ
గాలమఖండ వృష్టియగుఁ గామిత సస్యము లుల్లసిల్లఁగాఁ
గాలము దోహదంబు ఘనకర్త సముచ్చయము ల్ఫలించఁగాఁ
గాలము భేషజం బవని గాడమనోరుజల స్థానింపఁగా.

ఉ. కాలరహస్యవేమల కఖండ శుభంబులుఁ గూరు; దీన శం
కాలవమైన లేదు; గతకాలము మేల్గునా ర్త కల్లయా;
కాలమున న్జడుండు నిజకర్త ఫలంబులినందుఁ గావునం
గాలము కర్తముఁ న్నహిని గారణముల్లనహాని వృద్ధులన్.

[హేమలతా మదనసింగులు పురోహితునితో ప్రవేశించి, నారాయణసింగు పాద
ములకుం బ్రణమిల్లుదురు.]

జనా—తండ్రీ, వివాహమంగళానంతరము, గృహప్రవేశమునకై, ప్రస్థానోచిత
సన్నాహంబు సర్వంబును సిద్ధంబైన, వధూసమేతుడై మదనసింగు మీయాశీర్వాదనంబు
గైకొనవచ్చి ప్రణమిల్లుచున్నాఁడు.

నా—సమస్తమంగళానిభవస్తు; ఆచంద్రార్కం వంశాభివృద్ధిరస్తు!

మ. శివశర్వాణులు శాగదాబ్జభవులు స్త్రీవిష్ణులు స్వశ్వదు
ద్భవ దవ్యాజ నవానురాగలహరీ స్వచ్ఛాంతరంగంబుల

స్మివలంగూర్పఁగఁ బూవుఁదావియుఁ బలెన్నెయ్యంబు నిండార ను
త్సవోమొప్పంభజియింతుగా త థరపై దాంపత్య సర్వస్వమున్ !

కాంచనంబునరత్నంబు గదిసె నేటి

కహహ ! మెచ్చంగవచ్చు నయ్యభవునాజ్ఞ

నదియ కలదేని భువినసాధ్యంబొకండు

గలుఁగ నేర్చునె యెంతేసి కార్యములను?

మద.—మహాత్మా,

మ. ఋషికల్పు ల్కరుణా మహోదధులు నిర్మిద్ర ప్రభావాంచితుల్
ధిషణాదేవగురూపము ల్కడు దయాద్రీభూతచేతస్కులై
విషమావస్థలఁ ద్రోచి కాచి వరము వీర్పతిం బ్రసాదింపఁగా
మృషగానోపునె ? పండవేసుకృతముల్ ? వృద్ధులెవ్వసన్నిండవే ?.

జనా.—వత్స నీభక్తి వినయంబు అంతయుం బ్రశంసనీయంబులు.

క. ఆర్యమవంశ మండనుడనై యసహాయత నద్వితీయదో
ర్వీర్యము నీతికౌశలముఁ బెంపెసలారఁగఁ జూపి నేర్పునం
గార్యము ఖడ్గము నైఁజూపి కాంచిన నీవిజయంబు వీక్రియం
బర్యవసింపఁజేయు ననవద్యమహత్వము నీక చెల్లెడున్.

పూర్వ.—ప్రస్థానలగ్న మాసన్నమయినది. ఇంకం గాలవిలంబము నేయకలెండు.

మద.—మహాత్ములారా, పోయి వచ్చెదము. అనుజ్ఞయొసంగ వేడుచున్నారము.

నా.—శుభము పోయి రండు.

ఉ. చింతలు దీరె సౌఖ్యములుఁ జేరె మనోరథము ల్బలించె నేఁ
డంతయు భద్రమై శుభదమై తనరారియు మోహపాశము
ల్వంతలఁగూర్చు వింతఁగను వారకయైహికసౌఖ్య సంతతిం
జింతయు బీజభూతమయి చేరియెయుండుఁగదా సదాభువిన్.

హేమలతా, పోయివచ్చెదవా.

శా. తల్లీ! సద్గుణకల్పవల్లి! నిను నాధారంబుగాఁ బూని ప
రలెం బ్రాణములా మహాపదల నాదేహంబులో, నంత సం
ధిలెన్వంతలు నాహృదంతరమున న్ని న్బాసియిన్నాళ్ళు, నేఁ
డుల్లాసంబుఘటిల్లియుం గలఁచునీయుత్కంఠ మత్స్వంతమున్.

హేమ—

శా. డిల్లీనాధుని దోలులావుఁగల మేటిం గూడి యిల్లాలనై
యిల్లాంఁడెల్లరు నాయదృష్టమిలపై నెంచంగ విఖ్యాతి రా
జులంగల్గిన మోదమబ్బియును నాచి త్తంబు చిత్రంబు రం
జులంజాలదు మిమ్ముఁ బాయు కతనం జితౌభ రాక్రాంతమై .

[అనికంటఁ దడివెట్టుచున్న యది.]

జనా.—అమ్మా, హేమలతా !

శా. ధీరస్వాంతపు వీరపత్నివి లస త్తేజోనిధానాత్మ పు
న్విరాగేసరవంశజాతవకటా ! పెంపేది యీదృ క్కుభ
ప్రారంభంబున నొచితీ విరహిత వ్యాపారము ల్నీమదిం
జేర న్నెచుటయొప్పునే? నృపవధూ శీలంబుపాలింపవే !

హేమ.—తండ్రీ, ఈశ్వర కటాక్షంబున, సాపదలం గడచి మనమెల్లర మొక్క
చో స్థావరంబుగ నెలకొను భాగ్యంబును, మఱియుం గోర్కులమేర మీరు సర్వ భద్రం
బులును జేకూరియు మీ వీడ్కోలు స్మరించినంతనే నామనంబెంతయు వింత వికృతిపా
లగుచున్న యది. తండ్రీ యీయకారణ వికారంబునకుం బారంబుగాన రాకున్న యది.

జనా.—అమ్మా, అచిరంబుననే కాంచెదవు గాక.

శా. శూరాగ్రేసరు లార్యశీల నిరతుల్బుం భత్సితాపాదయో
దారస్వాంతులు సీతి విక్రమకలాధారేయుతా పుత్రుల
న్గారామొప్పఁగఁ గాంచి యానత శిఖాగ్రస్థాయై వీరసూ
స్థారశ్రీనలరారి వీడెదవు మాపై మోహబంధంబులన్.

[తెరపడి పోవును]

ః త్రిమ దర్శిక నాటక

ఈనాటకమునందు వచ్చు పాత్రములు

1. సూత్రధారుడు.
2. వత్సరాజు — పేరు ఉదయనుడు కథానాయకుడు.
3. విదూషకుడు — పేరు వసంతకుడు.
4. విజయ సేనుడు — వత్సరాజు సేనాని.
5. కంచుకి — వాసవదత్త పినతల్లి పెనిమిటియు, నంగ రాజ్యాధిపతియు, ప్రియ దర్శిక తండ్రియగునగు దృఢవర్తుని వృద్ధకంచుకి — పేరు వినయవనుడు.
6. వాసవదత్త — వత్సరాజు నగ్రమహిషి.
7. సాంకృత్యాయని — ఒక పరివ్రాజిక. వాసవదత్త కాత్తురాలు.
8. కాంచనమాల — వాసవదత్త చెలికత్తె.
9. ఇందీవరిక — వాసవదత్త పరిచారిక.
10. ప్రియదర్శిక — వాసవదత్త పినతల్లి కూతురు - కథానాయిక.
11. ఆరణ్యిక — ప్రియదర్శిక ప్రచ్ఛన్న ముగానున్నప్పటి మారు పేరు.
12. ప్రతీహరీ — వత్సరాజు ద్వారపాలిక. పేరు యశోధర.

